

UNIVERZITA KARLOVA
KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA
Katedra církevních dějin a literární historie

Kateřina Kolaříková

Královský hrad a město Loket v době lucemburské

Bakalářská práce

Vedoucí práce: PhDr. Eva Doležalová, Ph.D.

Praha 2021

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 12. května 2021

Kateřina Kolaříková

Bibliografická citace

Královský hrad a město Loket v době lucemburské [rukopis]: bakalářská práce / Kateřina Kolaříková; vedoucí práce: PhDr. Eva Doležalová, PhD. -- Praha, 2021. -- 77 s.

Anotace

Počátky historie hradu i města Lokte sahají do období vrcholného středověku. Město se začalo vyvíjet patrně až v návaznosti na význam hradu a jeho vznik je spojován s velkou zakladatelskou vlnou Přemysla Otakara II. Hrad byl patrně od počátku budován jako významný bod královské správy i ochrany zemských hranic a svůj význam si udržel po celý středověk. Tak je např. zmiňován i v majestátu Karla IV. mezi těmi královskými hrady, které nesmějí být za žádných okolností zcizeny ani zastaveny. Lucemburští panovníci se významně podíleli na podobě řady královských sídel i měst, navíc je Loket spojen i s krátkou epizodou života Karla IV. I proto je cílem této bakalářské práce vysledovat historický vývoj hradu a města Loket právě v době vlády rodu Lucemburků v Českých zemích, zejména pak architektonické a stavební proměny hradu, vazby loketských purkrabí, měšťanů i dalších osob spojených se zdejším životem k pražskému královskému dvoru, a naopak možné osobní vazby lucemburských panovníků k Lokti.

Klíčová slova

Loket, královský hrad, královské město, Lucemburkové, pozdní středověk, 14. a 15. století.

Abstract

Royal castle and town Loket during the reign of the Luxembourg dynasty

The Loket castle and city history begins in the High Middle Ages. The city likely started to develop in response to the importance of the castle and its foundation/establishment is connected to the big founding wave of the king Přemysl Otakar II. From the beginning the castle was built as an important point of the royal administration and protection of the land border and it held its importance all throughout the Middle Ages. Thus it's for example mentioned in Majesty of Charles IV. among royal castles that cannot under any circumstances be stolen or pledged to someone. Rulers of the Luxembourg dynasty played an important role in the appearance of several royal residences and cities, in addition to that Loket is connected to the short episode in the life of Charles IV. Hence the goal of this thesis is to trace down the historical development of the Loket castle

and city during the rule of the Luxembourg dynasty in Czech lands, particularly the architectural and constructional transformations, connections of the burgraves of Locket, Locket's townsmen and other important local individuals to the Prague's royal court and possible personal connections of the rulers of Luxembourg dynasty to Locket.

Keywords

Locket, royal castle, royal town, house of Luxembourg, Late Middle Ages, 14th and 15th centuries.

Počet znaků (včetně mezer): 107 132

Poděkování

Mé poděkování patří vedoucí této práce, doktorce Evě Doležalové, za její trpělivost a mnohá podání pomocné ruky. Dále bych ráda poděkovala své rodině za jejich podporu, dobré rady a laskavý přístup i v těžkých chvílích. Děkuji mým přátelům za to, že mi byli vždy potřebnou oporou. Především bych chtěla poděkovat Aleně Kráčmarové, která mi byla oporou největší, snášela se mnou trpělivě všechny těžké chvíle a pomohla mi vždy, když už jsem ztrácela naději. V neposlední řadě můj dík patří také Katolické teologické fakultě Univerzity Karlovy za poskytnutí cenného vzdělání a snad ještě cennějších přátel.

Obsah

Úvod.....	9
1. Kastelologie.....	11
1.1. Základní popis hradního komplexu z dnešního pohledu.....	11
1.2. Podoba hradního komplexu před vládou Lucemburků	17
1.3. Stavební úpravy provedené za lucemburské vlády	18
2. Pobyty příslušníků královské rodiny a dvora v Lokti	23
2.1. Pobyty jednotlivých členů královského rodu	23
2.2. Legenda o založení Karlových Varů	33
3. Město a jeho politický význam	34
3.1. Postavení města a hradu Lokte ve státní politice	34
3.2. Správa města.....	35
3.3. Práva a privilegia města	40
3.4. Obyvatelé města a další významné osobnosti	43
4. Stavební činnost ve městě	45
5. Kostely a církevní správa města.....	50
5.1. Kostel svatého Václava	50
5.2. Kostel svatého Jana Křtitele	52
5.3. Kostel svatého Wolfganga.....	52
6. Husitské války a Loket.....	53
Závěr	56
Obrazová příloha.....	59
Seznam vyobrazení	69
Seznam literatury	71
Prameny a edice pramenů:	71
Sekundární literatura:	73
Přílohy	77

Úvod

Jako téma mé bakalářské práce jsem zvolila královský hrad a město Loket za vlády rodu Lucemburků. Loket byl ve středověku velmi důležitým místem nejen v regionálním kontextu, ale i v souvislosti s celým českým královstvím. Toto místo je mi velmi blízké, proto pro mě toto téma bylo jasnou volbou.

Skalní ostroh, na kterém stojí město a hrad Loket, je obtékán řekou Ohří, která zde tvoří tvar připomínající kličku. V blízkosti dnešního loketského amfiteátru se řeka stáčí takovým způsobem, že její meandr vypadá jako zahnutý lidský loket, a právě podle této říční zákruty pravděpodobně získal hrad a město svůj český název Loket, s ekvivalentem v němčině Elbogen a latině Cubitum. Tento tvar toku Ohře, díky kterému je Loket s okolní krajinou spojen jen nepříliš širokou šíjí a jeho umístění na vysoké skále z něj činí velmi vhodné místo pro postavení silné pevnosti. Proto zde byl koncem 12. či na počátku 13. století zbudován pevný a po dlouhá staletí nedobytný hrad Loket.

Cílem této práce je představit komplexní pohled na toto královské město a hrad, za vlády jednoho z nejvýznamnějších českých panovnických rodů. Svůj výzkum jsem zaměřila na představení pozdně středověkého Lokte z co možná nejvíce perspektiv, ať už politických, hospodářských či architektonických a sestavení jeho uceleného obrazu.

Poté, co nedaleký Sedlec postupně ztrácel na významu se novým správním centrem se stal Loket, který mimo jiné sloužil, díky své lokaci blízko západní hranice, jako hrad strážní. Proto se mu také často přezdívalo „klíč k českému království“. Další důležitou funkcí loketského hradu byla obrana proti německým ministeriálům z nedalekého Chebska, kteří svojí rozpínavostí ohrožovali celistvost již zmíněné západní hranice českého království. V neposlední řadě se Loket nachází na obchodní cestě, která byla ve středověku velice důležitá a vedla z Prahy do Cheb a dále pak do říše. V neposlední řadě se díky své lokaci loketský hrad stal velmi častou zastávkou českých panovníků při jejich cestách směřujících z či do říše. Loket byl tedy již od svého založení pro české panovníky velice důležitým místem a na svém významu neztrácel ani v době lucemburské.

Úvodní kapitoly práce jsou věnovány architektonickému vývoji hradu a dále pobytům členů královské rodiny ve vytyčeném období. Dále se věnuji loketské správě a četným právům a privilegiím. Následující část pak věnuji stavebnímu vývoji města a v samostatné kapitole jsem zpracovala téma loketských kostelů. V neposlední řadě jsem se pokusila shrnout místní dění husitského revolučního hnutí a jeho dopad na Loket. Vedle historické

literatury věnované dějinám středověku a politickému či hospodářskému vývoji českého státu, jsem se opírala zejména o regionální historickou literaturu, jako např. několik publikací Vladimíra Vlasáka nebo publikace od Františka Kašičky a Bořivoje Nechvátala, Evy Šamánkové a Jiřího Vondry, Rostislava Vojkovského. Pro studium primárních zdrojů jsem vycházela zejména z dostupných edic listin a pramenů k městským dějinám: Codex iuris municipalis, Regesta Imperii, Fontes rerum Bohemicarum a Regesta Bohemiae et Moraviae.

1. Kastelologie

1.1. Základní popis hradního komplexu z dnešního pohledu

Loketský hrad dle T. Durdíka¹ pravděpodobně stavebně nenavazuje na starší hradiště, alespoň tomu dosavadní archeologické průzkumy nenasvědčují, nicméně např. F. K. Neubert² či F. Kašička a B. Nechvátal³ jsou opačného názoru. Dle vhodných přírodních podmínek je zde možné teoretizovat o existenci slovanského strážného hradiště, nicméně archeologicky toto podloženo dodnes není.⁴

Tato původně románská stavba je postavena ve dvou výškových úrovních⁵ na mohutné skále nad řekou Ohří, kterou tvoří hrubě porfyrický biotitický granit nebo také loketská žula. Ta byla z velké části využita i na stavbu hradu, takže stavební materiál byl těžen lokálně.⁶ Jedná se o jeden z našich nejstarších a nejlépe zachovaných původně románských hradů,⁷ jež byl postupně upraven v mnoha dalších slozích, jejichž prvky zde můžeme snadno vysledovat.

Východní strana hradu stojí na vysoké skále a je dobře vidět ze silnice či cesty vedoucí podél proudu řeky Ohře od vlakového nádraží směrem k historickému centru města. Z této strany vede k hradu z města původní přístupová cesta s dnes zazděnou brankou.⁸ Strana jižní je pro člověka lépe přístupná, jelikož se podél ní stáčí cesta vedoucí k dnešní vstupní bráně do hradu a nachází se pod ní malé prostranství, jež je dnes využíváno jako parkoviště pro zaměstnance hradu nebo jako malé provizorní kolbiště při různých historických kulturních akcích.⁹ Z této strany je vidět jižní bašta, hejtmanský palác¹⁰ a již výše zmíněná zazděná vstupní brána ve východní části hradu.¹¹ Ze strany severní se nám naskýtá majestátní pohled na hrad stojící na mohutné skále, pod níž plyne řeka. Z této strany dnes do historického centra města vede přes řeku most. Město hrad obklopuje od jihovýchodu až po západ, kde se níže rozkládá náměstí a kostel sv. Václava.

Co se bran týče, hrad Loket měl hned čtyři, resp. pět (jelikož brána původně druhá – dnes první – je zdvojená). První brána, která dnes již nestojí, se nacházela na jižní straně

¹ DURDÍK 2005, 177.

² NEUBERT 1953, 7.

³ KAŠIČKA/NECHVÁTAL 1983, 13.

⁴ VOJKOVSKÝ 2012, 2.

⁵ DURDÍK 2005, 177; DAVID/SOUKUP 2012, 21.

⁶ FEDIUK/FEDIUKOVÁ/SIDORINOVÁ/ŠRÁMEK/TÁBORSKÝ 2012, 108–109; KAŠIČKA/NECHVÁTAL 1983, 8.

⁷ DAVID/SOUKUP 2012, 21.

⁸ SEDLÁČEK 1998, 15.

⁹ Např. při každoročních letních slavnostech.

¹⁰ SEDLÁČEK 1998, 15.

¹¹ DURDÍK 2005, 178.

hradu na již zmíněné stáčejíci se cestě vedoucí kolem dnešního parkoviště pro zaměstnance, přibližně pod hejtmanstvím a dnešní hradní restaurací. Původně „*přehrazovala úzký parkán uzavřený navenek zdí*“¹² a stála zde až do roku 1836, kdy byla při transformaci komplexu zbořena. Druhou bránu (dnes první) najdeme na jihozápadě. Jak bylo již zmíněno výše, jedná se o bránu zdvojenou, je tedy tvořena dvěma samostatnými lomenými portály, které jsou vestavěny do hradby.¹³ Nachází se v blízkosti budovy markrabství, na které přiléhá při vstupu do objektu po levé straně a hradní věže, která je po projití skrz bránu po pravé straně. Jedná se o aktuální vstup do hradu, u kterého stojí budova dnes využívána jako pokladna pro návštěvníky a zázemí pro průvodce, dříve šlo o hospodářsky využívaný objekt a světnici vrátného.¹⁴ Na první ze dvou spojených bran jsou dodnes střílny a cimbuří.¹⁵ K bráně třetí se dostaneme po projití skrz zatáčku vedoucí kolem budovy markrabství ležící po levé straně. Postavena je ve druhé hradbě,¹⁶ v místech, kde začíná severní křídlo hradu. Poslední čtvrtá brána, dnes již, stejně jako brána první, zbořena, stála přibližně v jedné třetině severního křídla, v blízkosti dnes již také zbořeného pravděpodobně původního patrového¹⁷ románského paláce¹⁸, který zde stál do konce 18. století.¹⁹ Tento objekt se nazýval skalní světnice (Felsstubenhaus) pro svoje umístění na skalním výstupku a šlo nejspíše o jednu z nejstarších staveb celého hradního komplexu,²⁰ i když její románský původ dnes již doložit nemůžeme a někteří odborníci zastávají názor, že vznikla později.²¹ Dnes jsou ze skalní světnice viditelné jen vyvýšené zbytky jejích základů na nádvoří v blízkosti dodnes stojící hradní věže. Pravděpodobně se jednalo o „*jednoduché stavení se štíty a sedlovou střechou (...) nakloněno k věži rohem.*“²² „*Žádná z bran na Lokti nebyla věžovitá, jak tomu bývalo na ostatních, zvláště královských hradech. Nebylo toho třeba, poněvadž v blízkosti (...)*

¹² VOJKOVSKÝ 2012, 18.

¹³ SEDLÁČEK 1998, 16.

¹⁴ SEDLÁČEK 1998, 16; VOJKOVSKÝ 2012, 19.

¹⁵ VOJKOVSKÝ 2012, 19.

¹⁶ SEDLÁČEK 1998, 16.

¹⁷ KAŠÍČKA/NECHVÁTAL 1983, 16.

¹⁸ DURDÍK 2005, 178.

¹⁹ DURDÍK 2005, 177.

²⁰ DAVID/SOUKUP 2012, 21.

²¹ ANDERLE 1998, 6–7 – „*V literatuře bývalo uvažováno o jeho románském původu. Bylo to motivováno zejména tím, že nebyl znám románský palác hradu. Nyní máme k dispozici jiná řešení, která dovolují úvahy ztotožňující Skalní světnici s nejstarším palácem opustit. Nelze předložit nejmenší důkaz o románském původu zmizelé stavby. Záznam o podělení bratří Šliků v poslední čtvrtině 15. století objekt nezná, objevuje se však ve vyúčtování oprav z let 1565-66 (HOLANOVÁ 1964, 20). Podle svědectví pracovníka, který před lety odstraňoval ze skály na místě Skalní světnice poslední stavební zbytky, se zde nacházelo cihlové zdivo. Musíme se zřejmě smířit se skutečností, že dnes neumíme zmizelý objekt datovat a lze jen konstatovat významnou polohu, ve které se nalézal.*“

²² VOJKOVSKÝ 2012, 25.

*stojí opláštěná hlavní věž hradu, (...) jejíž strážní na vysazeném ochoze dovedli přístup do hradu spolehlivě ohlídat.*²³

Většina budov sestává dnes z přízemí a prvního patra, nicméně jižní část hradu, kde se v současnosti v přízemí nachází expozice porcelánu a v patře prvním sál se zbytkem portálu pozdně gotické kaple,²⁴ hejtmanství a zbrojnice, měla dříve ještě patro druhé, které vzniklo při pozdně gotické přestavbě hradu Šliky,²⁵ ale v roce 1825 bylo kvůli špatnému stavu zbořeno.²⁶ Před demolicí místnosti ve druhém patře sloužily jako dvorská světnice, zemská světnice (Landstuhlen) a knížecí světnice.²⁷ Až do pozdně gotické přestavby, provedené Šliky,²⁸ stála mezi věží a hejtmanstvím, v místech dnešní expozice porcelánu, kuchyně,²⁹ o jejíž existenci víme díky archeologickým výzkumům.³⁰

Při vstupu do hradu najdeme mezi druhou zdvojenou a třetí bránou po levé straně dříve obytnou budovu, které se říká markrabství.³¹ Dnes se v této budově v přízemí nacházejí kanceláře pro zaměstnance a ředitele hradu a prostory kastelána. V patře je pak expozice minerálů zahrnující také loketský meteorit, dále pak dřevěná lékárna a navrácené loketské sbírky. Jelikož budova byla v roce 1725 poškozena velkým požárem, který postihl celé město, a následně dlouho využívána jako sýpka,³² musela být na konci 19. století zrekonstruována,³³ přičemž bylo v původním stavu zachováno jen přízemí a severní strana.³⁴ Následně se markrabství začalo využívat jako místní muzeum.³⁵ Markrabství je ochozem nad druhým portálem zdvojené druhé brány spojeno ze západu s věží a druhým ochozem, který plyne podél hradby nad cestou vedoucí směrem k nádvoří, kterým se můžeme dostat do severního paláce, či na napojený ochoz zhotovený nad třetí bránou, vedoucí ke zbrojnici a věži tentokrát ze severu.

Severní část hradu, které se říká také severní palác, má tři podzemní patra. Ta byla dříve využívána jako vězení. Dále byly zmíněné prostory využívány k hospodářským

²³ VOJKOVSKÝ 2012, 20.

²⁴ DURDÍK 2005, 178.

²⁵ DURDÍK 2005, 178.

²⁶ HEBER 2002, 215.

²⁷ SEDLÁČEK 1998, 17.

²⁸ DURDÍK 2005, 179.

²⁹ DURDÍK 2005, 178.

³⁰ DURDÍK/BOLINA 2001, 66.

³¹ DURDÍK 2005, 178; HEBER 2002, 211 – Vznik markrabství, stejně jako vznik celého hradu je dle Kašpara Bruschia milně připisován markrabatům z Vohburgu k roku 870, nicméně F. A. Heber je toho názoru, že nejdříve v 11. století si zde markrabata z Vohburgu mohla postavit tvrz, ze které pak vznikl ve 13. století hrad (také HEBER 2002, 210, 216). Jedná se však jen o nepodložené teorie.

³² HEBER 2002, 211.

³³ DAVID/SOUKUP 2012, 21.

³⁴ NEUBERT 1953, 10.

³⁵ DURDÍK 2005, 177.

účelům. Dle inventářů zhotovených v roce 1598 tu byla např. chlebnice, pekárna a spižirna, ale také lázeň, jelikož se jedná o prostory blízké studnici, jež byla vybudována na nádvoří, dále pak dřevníky či konice.³⁶ V nadzemních patrech byla úřední světnice, hraběcí světnice, fraucimor a čeledník,³⁷ stříbrnice a letní jídelna.³⁸ Uvnitř paláce se nachází i malá, nyní do obvodové hradby vbudovaná,³⁹ jednoduchá románská⁴⁰ rotunda. Jde o stavbu typicky českou,⁴¹ která byla za vlády krále Přemysla Otakara II. obklopena hradbami, jež nechal zbudovat kolem celého hradního komplexu, resp. značně zrekonstruovat a opravit.⁴² Časově je vznik rotundy nejčastěji zasazován na počátek 13. století, nicméně D. Líbal a J. Muk dataci jejího vzniku posouvají již do třetí čtvrtiny 12. století, a to kvůli jednoduchosti a strohosti této stavby⁴³ a na základě zkoumání povahy lícnicích kvádrů.⁴⁴ Postavena byla původně samostatně na konci skalního hřbetu, ale pravděpodobně při šlikovské nebo již lucemburské přestavbě hradu byla využita jako těleso točitého schodiště.⁴⁵ Až na přelomu 60. a 70. let 20. století bylo zjištěno původní využití této stavby jako svatostánku.⁴⁶ Dnes rotunda částečně vystupuje z vnějšího zdiva severního paláce, což je nejlépe vidět např. z cesty vedoucí podél řeky v blízkosti amfiteátru. Patří mezi nejmenší rotundy v naší zemi, jelikož má ve vnitřním průměru pouze 3,6 metru⁴⁷ a její zdivo je široké cca 75–80 cm.⁴⁸ V současné době už rotunda jako tubus schodiště neslouží, ve 20. století byla opětovně vysvěcena a dnes je zasvěcena sv. Anežce České. Původní patrocinium této rotundy není známo. Dalším zajímavým objektem v severní části hradu je polokruhová bašta, která sloužila k dělostřelbě.⁴⁹ Dnes slouží nadzemní patra severního paláce jako prostory pro expozice forem na perníčky, interaktivních panelů pro děti, či cínu, který je umístěn ve výše zmíněné kruhové baště. V podzemí se dnes nachází expozice útrpného práva.

³⁶ SEDLÁČEK 1998, 18; NEUBERT 1953, 10; DAVID/SOUKUP 2012, 21.

³⁷ SEDLÁČEK 1998, 18; NEUBERT 1953, 10.

³⁸ VOJKOVSKÝ 2012, 26.

³⁹ ZÁRUBA 2014, 64.

⁴⁰ ANDERLE 1998, 4.

⁴¹ DURDÍK 2005, 179; DAVID/SOUKUP 2012, 21.

⁴² VOJKOVSKÝ 2012, 2.

⁴³ LÍBAL/MUK 1972, 78–80; ZÁRUBA 2014, 67; KAŠIČKA/NECHVÁTAL 1983, 17.

⁴⁴ ANDERLE 1998, 5.

⁴⁵ DURDÍK 2005, 179; DAVID/SOUKUP 2012, 21; ZÁRUBA 2014, 66; VOJKOVSKÝ 2012, 2.

⁴⁶ LÍBAL/MUK 1972, 78–80; ZÁRUBA 2014, 66.

⁴⁷ DURDÍK/BOLINA 2001, 144; ZÁRUBA 2014, 67 – V této publikaci je uveden průměru rotundy jen o 3,5 metrech.; ANDERLE 1998, 4 – V této publikaci je průměr rotundy uveden jako pouze 3,3 metrů.; KAŠIČKA/NECHVÁTAL 1983, 17.

⁴⁸ KAŠIČKA/NECHVÁTAL 1983, 17.

⁴⁹ DURDÍK 2005, 179; DAVID/SOUKUP 2012, 21.

Na severovýchodě nádvoří stojí studnice, která byla vytesána do skály, na níž celý hrad stojí a z ní studny vede směrem na sever štola.⁵⁰ Hloubka studny by se měla pohybovat okolo 33 metrů.⁵¹

Na severní palác navazuje palác další, umístěný ve východním rohu celého hradu. Na východě se nachází bašta, v jejímž prvním patře je tzv. stará kaple. Jedná se o nevelkou rotundu,⁵² která je kněžištěm vysazena právě na zmíněnou východní baštu. Jsou zde tři velmi zajímavé svorníky se znaky rodů a písmeny A, T a D, které pocházejí asi ze 14. století.⁵³ Tato část objektu není momentálně návštěvníkům přístupná, nicméně zde aktuálně probíhá rekonstrukce, aby mohly prostory sloužit pro další expozice.

Čtverhranná románská⁵⁴ věž, jejíž strany mají každá přibližně 8,5 metru,⁵⁵ je dodnes stojící dominantou a jádrem hradu⁵⁶ s původním vstupním portálem ve druhém z jejích čtyř pater⁵⁷ na severozápadní straně věže ve výšce cca 9 m. Vstupní portál byl přístupný buď po žebříku,⁵⁸ nebo možná po pavlačích⁵⁹ na západní straně věže,⁶⁰ po dřevěném padacím mostě,⁶¹ či jiném stavení, které pravděpodobně zaniklo při požáru.⁶² Takovýmto dřevěným mostem mohla být věž spojena se skalní světnicí a sloužit tak mohla také, jak píše F. K. Neubert, jako „poslední útočiště obrany v případě dobytí hradu.“⁶³ Druhý vchod do vstupního podlaží byl zhotoven na počátku 16. století na severovýchodní straně věže.⁶⁴ Věž je zhotovena částečně z bosovaných kvádrů,⁶⁵ a to převážně v její spodní části.⁶⁶ Můžeme zde pozorovat jasný vliv štaufské architektury šířící se z nedalekého Chebska.⁶⁷ O zdivu hradní věže se F. K. Neubert vyjadřuje takto: „ (...) vnější a vnitřní

⁵⁰ SEDLÁČEK 1998, 18.

⁵¹ NEUBERT 1953, 10.

⁵² DURDÍK 2005, 178.

⁵³ SEDLÁČEK 1998, 17–18.

⁵⁴ KAŠIČKA/NECHVÁTAL 1983, 16 – Autoři publikace datují věž nejpozději do konce 12. st., nicméně např. D. Menclová (MENCLOVÁ 1972, 151–152) je názoru, že věž je postavena v 15. století a využívá starších prvků nějaké své předchůdkyně, což odůvodňuje nepravidelnými vazbami, které však mohou být přítomny kvůli opravám po útocích či zásazích bleskem (VOJKOVSKÝ 2012, 4).

⁵⁵ KAŠIČKA/NECHVÁTAL 1983, 16; VOJKOVSKÝ 2012, 4.

⁵⁶ NEUBERT 1953, 7.

⁵⁷ DURDÍK 2005, 178.

⁵⁸ ANDERLE 1998, 6.

⁵⁹ SEDLÁČEK 1998, 16; ANDERLE 1998, 6 – Autor své tvrzení odůvodňuje tím, že pod vstupem jsou patrné kapsy po trámech pavlače, která věž spojovala s ochozem hradby.; KAŠIČKA/NECHVÁTAL 1983, 16.

⁶⁰ DURDÍK 2005, 178.

⁶¹ MENCLOVÁ 1972, 152.

⁶² SEDLÁČEK 1998, 16; KAŠIČKA/NECHVÁTAL 1983, 16.

⁶³ NEUBERT 1953, 7.

⁶⁴ ANDERLE 1998, 6.

⁶⁵ DURDÍK 2005, 177; ANDERLE 1998, 6.

⁶⁶ KAŠIČKA/NECHVÁTAL 1983, 16.

⁶⁷ DURDÍK 2005, 179; DAVID/SOUKUP 2012, 21; DURDÍK/BOLINA 2001, 31; KAŠIČKA/NECHVÁTAL 1983, 18.

lic je postaven z velkých žulových kvádrů, vnitřek pak vyplněn lomovým kamenem na vápenaté maltě, k níž vápno dodaly blízké vrídelné usazeniny z potomního vrídla karlovarského.⁶⁸ Její celková výška dosahuje více jak 20 metrů a její zdivo je o síle cca 3,5 metrů.⁶⁹ Jelikož věž stojí na skalním výstupku o výšce přibližně pěti metrů,⁷⁰ může se pozorovateli z dále jevit o mnoho vyšší než skutečně je.⁷¹ Využívána byla v její spodní části jako hladomorna, do které byli vězni spouštěni,⁷² nebo jako skladovací prostory.⁷³ V prvním patře se nachází zbytky ve zdi zhotoveného románského prevétu⁷⁴ a krbu,⁷⁵ což by mohlo naznačovat, že tato část věže byla využívána jako obytná, nicméně T. Durdík⁷⁶ věž i přes to klasifikuje jako bergfrit, ne jako donjon, a stejně tak o ní píše i P. David s V. Soukupem⁷⁷ a J. Anderle,⁷⁸ F. K. Neubert o věži naopak píše jako o donjonu,⁷⁹ nicméně klasifikace jako bergfritu je pravděpodobně opravdu přesnější. Pokud totiž věž sloužila jako poslední útočiště pro obránce hradu, zdejší prevét a krb byly nezbytnostmi, které nicméně nebyly využívány pravidelně, pouze pokud by došlo k útoku a obránci by byli nuceni se do věže na delší dobu uchýlit. Krov věže byl několikrát obnovován, zaznamenán je požár v roce 1454 způsobený úderem blesku, který původní krov zničil.⁸⁰ Kolem věže je pak postavena šest metrů vysoká zeď „stočená do oblouku na hraně skaliska, proto dostala trefnou přezdívku „košile věže“, neboť ji obíhá v nejtěsnější vzdálenosti a na jediné hraně ji (...) zpevňuje široce založený pilíř.“⁸¹ Dnes jsou uvnitř zhotoveny schody, které propojují všechna patra věže. Ta je nyní přístupná mnoha způsoby, např. po schodech, které se nacházejí mezi druhou a třetí bránou v zatáčce u markrabství, po parkánu, který věž a vedlejší hejtmanství spojuje s budovou markrabství, ze zbrojnice nebo po schodech na nádvoří, které vedou přes místa dřívější skalní světnice. Zajímavostí je, že na věži můžeme stále vidět, dnes již dodatečně zazděné, zuby románského cimbuří,⁸² které jsou dobrým ukazatelem její starobylosti.

⁶⁸ NEUBERT 1953, 7.

⁶⁹ NEUBERT 1953, 7.

⁷⁰ VOJKOVSKÝ 2012, 21.

⁷¹ VOJKOVSKÝ 2012, 4.

⁷² SEDLÁČEK 1998, 16.

⁷³ ANDERLE 1998, 6.

⁷⁴ DURDÍK 2005, 39 a 233; KAŠIČKA/NECHVÁTAL 1983, 16.

⁷⁵ DURDÍK 2005, 177–178; KAŠIČKA/NECHVÁTAL 1983, 16.

⁷⁶ DURDÍK 2005, 179.

⁷⁷ DAVID/SOUKUP 2012, 20.

⁷⁸ ANDERLE 1998, 4 a 6 – „V literatuře byla oprávněně zařazena jako bergfrit (DURDÍK 1995, 177–179), neboť její část uzpůsobená k obývání měla nepochybně úlohu pouze příležitostného útočiště.“

⁷⁹ NEUBERT 1953, 7.

⁸⁰ HEBER 2002, 211.

⁸¹ VOJKOVSKÝ 2012, 21.

⁸² DURDÍK 2005, 178; ANDERLE 1998, 6.

Hrad měl samozřejmě vlastní hradby, a to s několika věžicemi. Archeologické průzkumy byly zatím schopny datovat nejstarší části hradeb do 13. století, přesnější zkoumání však zatím není možné. Odborníci tedy předpokládají, že opevnění hradu vzniklo v pozdně románském období, přibližně na přelomu 12. a 13. století.⁸³

O stavebním vývoji hradu píše J. Anderle takto:

“V celém souboru jeho budov lze vysledovat dvě základní koncepce. Je to jednak celek horního hradu, jenž se řadí do skupiny takzvaných hradů s obvodovou zástavbou, které se podle T. Durdíka staly v 1. pol. 13. století základním typem českých královských hradů. Do tohoto komplexu se však prolíná jiný, podle souvislostí starší architektonický záměr.”⁸⁴ „Zakladatelská úloha českého panovníka při vzniku horního hradu je nesporná a typologie stavby je s ní v plném souladu. Jako pravděpodobná doba výstavby přichází v úvahu přelom 12. a 13. století. Původ starší etapy kamenného hradu je méně jasný. Dá se vyloučit, že zde stál před štaufským zábořem Sedlečka.”⁸⁵

1.2. Podoba hradního komplexu před vládou Lucemburků

Žádné jasné úpravy provedené v rané gotice nejsou prozatím výzkumem pevně podloženy,⁸⁶ i přes to se ale F. Kašička a B. Nechvátal v jejich práci zmiňují o konkrétních úpravách hradu pravděpodobně provedených králem Přemyslem Otakarem II., především o zesílení hradeb,⁸⁷ jež je dodnes patrné ve východní části objektu.⁸⁸

Jako hlavní přístup ke hradu byla pravděpodobně využívána brána ve východním rohu objektu, ke které se přicházelo po cestě vedoucí od městské brány po východní straně mohutné skály, na které byl hrad postaven.⁸⁹ Podél hradní hradby se nacházely stavby provozního charakteru a dle T. Durdíka byla alespoň jedna z nich zemnice.⁹⁰

Součástí hradního areálu byly zajisté stavby, které pocházejí z románského období, tj. velká hradní věž, která je nejlépe zachovanou románskou stavbou celého areálu, rotunda v severním paláci, pravděpodobně také skalní světnice, jejíž problematickému datování jsem se již věnovala výše, a markrabský dům v jeho původní podobě před jeho přestavbou. J. Anderle o budově markrabství ve své práci píše takto: *„Prokázána je existence jeho dvou románských podlaží, přičemž pozůstatek velkého otvoru v severním průčelí by mohl být náznakem obytné funkce. Lze se domnívat, že se jednalo o palácovou stavbu, která měla vztah k velké věži a k pozdně románskému předchůdci kostela*

⁸³ ANDERLE 1998, 8.

⁸⁴ ANDERLE 1998, 9.

⁸⁵ ANDERLE 1998, 10.

⁸⁶ DURDÍK 2005, 178.

⁸⁷ KAŠIČKA/NECHVÁTAL 1983, 21–22.

⁸⁸ DAVID/SOUKUP 2012, 20; VOJKOVSKÝ 2012, 2.

⁸⁹ DURDÍK 2005, 178.

⁹⁰ DURDÍK 2005, 178.

sv. Václav.⁹¹ Zajímavý nález byl uskutečněn i ve východní části hradu, kde byla zjištěna existence pozdně románského paláce, jehož vnější obvodová zeď byla součástí hradeb. Zbytky tohoto objektu, který byl pravděpodobně poškozen požárem v roce 1352, následně sloužily jako stáje.⁹² J. Anderle dále ve své práci uvádí možnost existence ještě druhé, pozdně románské hradní věže, o které jsou záznamy ještě z roku 1319, kdy stoupenci Elišky Přemyslovny, která zde v tomto roce pobývala, chránili hrad před králem Janem Lucemburským a při tom se uchýlili do věží (plurál), ne věže (singulár). Konkrétně se dle publikace R. Vojkovského jedná o záznam ze Zbraslavské kroniky, kde stojí, že „loketský hrad měl několik věží, které byly králi na vyzvání vydány, takže se pevnosti, ve které se ukrývala královna Eliška, zmocnil bez odporu.“⁹³ J. Anderle stavbu klade na severní výspu hradu, kde se nacházejí její možné pozůstatky půdorysem velmi podobné dodnes dochovanému hradnímu bergfritu.⁹⁴ R. Vojkovský také píše o této věžovité stavbě a o její možné dvojí funkci:

„Jednak střežila řeku a její údolí ve velmi široké výseči od západu po jihovýchod a také vstupní cestu a bránu do hradu, jež se nacházela v její bezprostřední blízkosti. Suterén věže se dochoval dosud, navenek jej prozrazují záklenky střílen.“⁹⁵

1.3. Stavební úpravy provedené za lucemburské vlády

Velmi důležité stavební úpravy na hradě proběhly za vlády krále Václava IV., a to koncem 14. století.⁹⁶ Tato velká přestavba objektu byla možná započata ještě Václavovým otcem císařem Karlem IV., nicméně většinou provedena byla zajisté právě Václavem,⁹⁷ a díky ní získal loketský hrad svoji do dnes viditelnou základní podobu.⁹⁸ Cílem prací bylo reprezentativně upravit starý objekt.⁹⁹ Možným podnětem pro přestavbu hradu mohl být také požár, ke kterému došlo přibližně v polovině 14. století, při němž vyhořelo město a pravděpodobně i sám hrad.¹⁰⁰

Jednu z hlavních změn můžeme pozorovat v komunikačním schématu hradního komplexu, kdy se místo již zmíněného původního přístupu k hradu v místech jeho východního rohu, začala používat cesta stáčejší se nejprve kolem jižní části hradu

⁹¹ ANDERLE 1998, 6.

⁹² ANDERLE 1998, 8.

⁹³ VOJKOVSKÝ 2012, 7; KAŠIČKA/NECHVÁTAL 1983, 16 a 23.

⁹⁴ ANDERLE 1998, 8.

⁹⁵ VOJKOVSKÝ 2012, 7.

⁹⁶ DURDÍK 2005, 177.

⁹⁷ DURDÍK 2005, 178; DAVID/SOUKUP 2012, 20.

⁹⁸ ŠAMÁNKOVÁ/VONDRA 1963, 9.

⁹⁹ DURDÍK 2005, 299.

¹⁰⁰ ZÁRUBA 2014, 65.

a následně vedoucí přes několik výše uvedených bran, která je využívána dodnes.¹⁰¹ Dvě brány pod velkou věží byly vsazeny do hradby, datovat se dají do 2. poloviny 14. století,¹⁰² a jak zmiňuje T. Durdík,¹⁰³ překvapivě bychom před nimi nenašli příkop. Prostor mezi zdvojenou bránou F. A. Heber popisuje těmito slovy: „*Obě brány jsou spojeny po levé straně masivní hradbou a vytvářejí malou halu bez střechy, v níž si kdysi strážce příchozího prohlédl, než jej pustil druhou branou do hradního parkánu.*“¹⁰⁴

Změnou přístupové cesty vznikl dvorek před markrabstvím mezi zdvojenou druhou a třetí bránou a přestavěna byla i sama budova markrabství,¹⁰⁵ ke které přibyl přístavek na její jižní straně v blízkosti druhého portálu zdvojené brány.¹⁰⁶ „*Jedinými zbytky původního vybavení (markrabství) jsou pravoúhlá ostění oken, z nichž jedno se zachovalo na průčelí proti velké věži a druhé dvě na boční, k řece obrácené fasádě; jejich tvar i profilace ukazují, že vznikla na konci 14. století.*“¹⁰⁷ R. Vojkovský přímo okenní ostění datuje do období mezi lety 1390 až 1400.¹⁰⁸ D. Menclová také zmiňuje hrotitý portál, kterým se bylo možné dostat na pavlač postavenou nad branou a vedoucí k hradní věži. Jde dle D. Menclové o jediný zbytek původního vybavení markrabství.¹⁰⁹

Aby mohla cesta pokračovat dále na nádvoří a mohla být postavena brána třetí, muselo být z části odsekáno skalní žebro. Do takto upraveného místa byla postavena dodnes stojící třetí brána.¹¹⁰ Severní strana hradního komplexu byla chráněna jednoduchou hradbou¹¹¹ stojící na strmé skále, pod kterou protéká řeka Ohře.

Při této přestavbě byl zároveň dvorskou hutí postaven nový objekt, tzv. hejtmanství.¹¹² Jde asi o nejvýznamnější počín celé lucemburské přestavby hradu. Hejtmanský dům se nachází v jižní části hradního komplexu, svým dvacetimetrovým čelem¹¹³ vystupuje do popředí a je velmi dobře vidět v místech dnes zaniklé první brány. T. Durdík objekt popisuje jako „*charakteristický věžovitý palác s nárožními armovanými bosovanými*

¹⁰¹ DURDÍK 2005, 178; DAVID/SOUKUP 2012, 21.

¹⁰² ŠAMÁNKOVÁ/VONDRA 1963, 9; HEBER 2002, 211 – V této publikaci je autor datuje nejméně do 15. století.

¹⁰³ DURDÍK 2005, 178.

¹⁰⁴ HEBER 2002, 211 – V publikaci se nachází také zmínka o poškozených freskách, které na bráně dříve byly.

¹⁰⁵ DAVID/SOUKUP 2012, 20.

¹⁰⁶ MENCLOVÁ 1972, 150.

¹⁰⁷ ŠAMÁNKOVÁ/VONDRA 1963, 9.

¹⁰⁸ VOJKOVSKÝ 2012, 9.

¹⁰⁹ MENCLOVÁ 1972, 150.

¹¹⁰ DURDÍK 2005, 178; DAVID/SOUKUP 2012, 21.

¹¹¹ ŠAMÁNKOVÁ/VONDRA 1963, 9.

¹¹² MENCLOVÁ 1972, 150.

¹¹³ KAŠIČKA/NECHVÁTAL 1983, 27.

kvádry, částečně půdorysně vysunutý mimo původní obvod hradu.“¹¹⁴ Dále mělo hejtmanství „původně vysoké střechy zakončené na užších stranách stupňovitými štíty.“¹¹⁵ Zmiňované bosované kvádry jsou typické pro stavební počiny iniciované Václavem IV.¹¹⁶ Mělo by se jednat o tehdejší hlavní obytnou část celého objektu,¹¹⁷ která měla převyšovat všechny ostatní stavby.¹¹⁸ Situování hejtmanství dobře popisuje R. Vojkovský: „Nový palác vyrušil baštu při vjezdu k první bráně, protože se cítil proti městu dostatečně bezpečný. Bylo nutné vystavět ho „za“ hradební zeď, aby nedošlo ještě k dalšímu stísnění nádvoří. Z jeho oken bylo vidět do ulic a na tržiště.“¹¹⁹ Podobná díla dvorské hutě bychom našli dále např. na Točniku, Novém hradě u Kunratic, na Vlašském dvoře v Kutné Hoře nebo na Králově dvoře na Starém Městě pražském¹²⁰ či v Bratislavě.¹²¹ Dle P. Davida a V. Soukupa je možné, že se na těchto stavebních úpravách mohl podílet i architekt Petr Parlér, jakožto součást dvorské hutě, nicméně se jedná jen o neprokázanou domněnku.¹²² F. Záruba stavbu hejtmanství datuje na konec 80. či počátek 90. let 14. století.¹²³ V dnešní době se „ze středověké dispozice dochovaly pouze valeně klenuté sklepy, částečně asi ještě ze starší fáze výstavby, které rozdělují úzká střední ulička s gotickým sedlovým portálem v západním boku.“¹²⁴ Z doby původní výstavby hejtmanského domu s jistotou pochází jen zachované jižní průčelí, v jehož spodní části bylo užito zdivo lomové a nároží zpevněna hladkými kvádry.¹²⁵ Z horní části budovy se zachovaly jen původní rohové pilíře s již zmíněnými, pro dvorskou huť typickými, bosovanými kvádry.¹²⁶ „Bosáž, provedena z místní temné žuly, má už takřka hladký pravidelně vypouklý povrch, lemovaný asi 2 cm širokým páskem, a dokonalostí formy připomíná spíš o něco pozdější stavbu Bratislavského hradu, prováděnou Václavovým bratrem uherským králem Zikmundem v letech 1423–37.“¹²⁷ Interiér hejtmanství si prošel mnoha pozdějšími úpravami.¹²⁸

¹¹⁴ DURDÍK 2005, 178; KAŠIČKA/NECHVÁTAL 1983, 27; ŠAMÁNKOVÁ/VONDRA 1963, 10.

¹¹⁵ VOJKOVSKÝ 2012, 17.

¹¹⁶ ŠAMÁNKOVÁ/VONDRA 1963, 10.

¹¹⁷ DURDÍK 2005, 27.

¹¹⁸ DURDÍK/BOLINA 2001, 26.

¹¹⁹ VOJKOVSKÝ 2012, 18.

¹²⁰ DURDÍK 2005, 179; DURDÍK/BOLINA 2001, 26; VOJKOVSKÝ 2012, 17.

¹²¹ VOJKOVSKÝ 2012, 17.

¹²² DAVID/SOUKUP 2012, 20.

¹²³ ZÁRUBA 2014, 65.

¹²⁴ KAŠIČKA/NECHVÁTAL 1983, 27.

¹²⁵ MENCLOVÁ 1972, 150.

¹²⁶ MENCLOVÁ 1972, 150.

¹²⁷ MENCLOVÁ 1972, 150–151.

¹²⁸ ŠAMÁNKOVÁ/VONDRA 1963, 10.

Druhá hradní věž, která se nacházela v severní až severovýchodní části hradního komplexu, a která sloužila hlavně ke strážení, v době lucemburské vlády již nově nevyužívané, původní přístupové cesty k hradu a řeky, protékající pod severní částí hradu, ztratila za velké přestavby provedené králem Václavem IV. na důležitosti, a to v důsledku dlouhého období bez válečných konfliktů a již zmíněné změně přístupové cesty. Tato věž byla proto přestavěna na obytný palác, což nám může podložit okenní ostění typické pro danou dobu. Nicméně období bez bojů rychle skončilo, nejdříve Václavovým konfliktem s Ruprechtem Falckým na počátku 15. století, později nástupem husitské revoluce, a proto byla v severní části hradu přistavěna mohutná půlválcová bašta, která měla chránit tuto stranu hradního komplexu, pod níž protéká dole pod masivní skálou řeka Ohře.¹²⁹

Dále je také možné, že v době rekonstrukce a úpravy hradu Václavem IV. byla přestavěna malá hradní rotunda se záměrem, aby nově sloužila jako těleso pro točité schodiště v severním paláci. Nicméně se jedná jenom o teorii, poprvé je tato nová funkce rotundy doložena až v roce 1487, může tedy jít o úpravu provedenou až Šliky.¹³⁰

Dle archeologických rozborů do 15. století svým vznikem spadá také cisterna nacházející se pod dřívější budovou skalní světnice. J. Anderle o ní píše takto: „(...) u paty skály byla v roce 1996 odhalena cisterna hruškového tvaru, vytesaná v podloží. Archeologický materiál z ní pochází z 15. století (sdělení E. Kamenické).“¹³¹ Je tedy možné, že vyhloubena byla cisterna ještě v době Václavově. V neposlední řadě došlo při přestavbě také ke zvýšení dodnes stojící hradní věže.¹³²

Vedením lucemburské rekonstrukce Lokte, která byla dokončena pravděpodobně kolem roku 1397,¹³³ kdy se loketský hrad stal místem jednání krále Václava IV. a míšeňského markraběte Viléma,¹³⁴ byli pověřeni loketští purkrabí Zdimír ze Sedlce a po něm pak Albrecht z Kolovrat,¹³⁵ přičemž k nejdůležitější fázi rekonstrukce došlo za purkrabího Zdimíra kolem roku 1390.¹³⁶ D. Menclová uvádí, že přestavba byla dokončena až kolem roku 1400.¹³⁷ Co se financí týče, existuje záznam uvádějící,

¹²⁹ VOJKOVSKÝ 2012, 7.

¹³⁰ VOJKOVSKÝ 2012, 2.

¹³¹ ANDERLE 1998, 7.

¹³² DURDÍK 2005, 178.

¹³³ KAŠIČKA/NECHVÁTAL 1983, 25; VOJKOVSKÝ 2012, 12.

¹³⁴ ŠAMÁNKOVÁ/VONDRA 1963, 11.

¹³⁵ MENCLOVÁ 1972, 150.

¹³⁶ ŠAMÁNKOVÁ/VONDRA 1963, 11.

¹³⁷ MENCLOVÁ 1972, 151.

že Václav IV. na rekonstrukci loketského hradu vyčlenil roku 1414 200 kop grošů.¹³⁸ Dalších rekonstrukcí se loketský hrad dočkal kolem roku 1420, kdy král Václav IV. na jeho opravu svěřil opět 200 kop tehdejšímu purkrabímu Janu Maleříkovi.¹³⁹

Většina architektonických detailů této Václavské přestavby je dnes už bohužel zaniklá,¹⁴⁰ i přesto se ale jistě jedná o úpravy velkolepé a pro hrad velmi důležité, jež měly velký vliv na utváření toho, jak celý hradní komplex vypadá dodnes.

¹³⁸ ZÁRUBA 2014, 65; VOJKOVSKÝ 2012, 14.

¹³⁹ KAŠIČKA/NECHVÁTAL 1983, 26.

¹⁴⁰ DURDÍK 2005, 179.

2. Pobyty příslušníků královské rodiny a dvora v Lokti

2.1. Pobyty jednotlivých členů královského rodu

2.1.1. Jan Lucemburský a Eliška Přemyslovna

Král Jan Lucemburský se na Lokti zdržoval převážně při svých cestách do říše, lucemburského hrabství, Francie a dalších, nicméně jeho manželka, královna Eliška Přemyslovna, zde několikrát pobývala i signifikantně déle než její manžel.¹⁴¹ Poprvé se na loketský hrad uchýlila 20. června 1317¹⁴² v doprovodu královského podkomořího a purkrabího Viléma Zajíce z Valdeka,¹⁴³ svého fraucimoru¹⁴⁴ a svých dětí Markéty, Jitky a Václava v důsledku konfliktů mezi českou šlechtou a královským párem. Tyto spory eskalovaly za nepřítomnosti krále Jana v českém království, kdy měla právě Eliška obstarávat zemskou správu poté, co ji byla předána mohučským arcibiskupem Petrem z Aspeltu. Tento velmi zkušený a schopný diplomat, býval pověřen zemskou správou po dobu, po kterou byl král Jan Lucemburský na cestách. Na začátku dubna roku 1317 ale Čechy definitivně opustil v důsledku narůstajícího konfliktu mezi králem a českou šlechtou pramenící z toho, že česká šlechta vinila panovníka ze zanedbávání zemské správy a z obsazování vrcholných úředně správních postů cizinci.¹⁴⁵ Petr z Aspeltu doufal, že jeho odchod situaci zlepší, nicméně opak byl pravdou a spory mezi šlechtou a královnou Eliškou, která byla po Petrově odchodu správou pověřena, pouze radovaly.¹⁴⁶ Na Loket tehdy královna utekla v důsledku povstání české šlechty vedené vrchním zemským maršálem Jindřichem z Lipé,¹⁴⁷ který královi odpůrce vedl už od roku 1315.¹⁴⁸ Kromě Jindřicha z Lipé k odpůrcům patřili také jeho synové Jindřich a Čeněk, dále Berka a Hynáček z Dubé, Jindřich z Lichtenburka, Beneš ml. z Vartenberka, Beneš z Michalovic, Albert z Ostroha, Albrecht ze Žeberka, Vilém z Landštejna, Jindřich z Lichtenburka, Zdislav ze Šternberka¹⁴⁹ a další. Královninými zastánci byli naopak společně s Vilémem Zajícem z Valdeka např. olomoucký biskup

¹⁴¹ NEUBERT 1953, 3.

¹⁴² ŽITAVSKÝ 1976, 469 a 312; BLÁHOVÁ 1987, 92 – František Pražský; BLÁHOVÁ 1987, 187 – Beneš Krabice z Weitmile; HEBER 2002, 221; VOJKOVSKÝ 2012, 6; SPĚVÁČEK 1982, 113; SPĚVÁČEK 1994, 254; BOBKOVÁ 2018, 225; HOENSCH 2003, 50; ŠUSTA 1939, 260; ŠMAHEL/BOBKOVÁ 2012, 147; KAVKA 1998a, 19; KOPIČKOVÁ 2003, 44.

¹⁴³ SPĚVÁČEK 1982, 113; KAŠIČKA/NECHVÁTAL 1983, 23; BOBKOVÁ 2018, 110; KAVKA 1998a, 19; podkomořím od 26. října 1315 do roku 1316, purkrabím od 90. let 13. století do roku 1318.

¹⁴⁴ VOJKOVSKÝ 2012, 6.

¹⁴⁵ HEBER 2002, 221; SPĚVÁČEK 1982, 112.

¹⁴⁶ SPĚVÁČEK 1982, 112.

¹⁴⁷ NEUBERT 1953, 4; KAŠIČKA/NECHVÁTAL 1983, 23.

¹⁴⁸ HEBER 2002, 221.

¹⁴⁹ BLÁHOVÁ 1987 187 – Beneš Krabice z Weitmile; HEBER 2002, 221; BOBKOVÁ 2018, 110.

Konrád, Vinand z Buchsessu, Tobiáš a Zbyněk z Bechyně, Markvart z Lemberka, Jan z Dobrušky, Bavor ze Strakonice, Petr z Rožmberka, Heřman z Jablonného a další.¹⁵⁰ Konflikty ale ani po Eliščině útěku do bezpečí loketských hradních zdí neustupovaly, a tak královna ze strachu poslala pro svého manžela, který na Loket dorazil 11. listopadu 1317 z Trevíru,¹⁵¹ kde pobýval na dvoře svého strýce, arcibiskupa Balduina, a kde ho 21. září 1317¹⁵² zastihlo poselstvo od královny Elišky, jehož součástí byl i Petr Žitavský, opat zbraslavského kláštera, královnin důvěrník, diplomat a v neposlední řadě autor Zbraslavské kroniky.¹⁵³ Na Loket opět dorazil Vilém Zajíc z Valdeka společně s pražským biskupem Janem IV. z Dražic a zde jednali s královským párem o dalším postupu v takto složité situaci, která v českých zemích panovala.¹⁵⁴ „*V následujícím jednání král přítomným pánům asi mnoho prostoru neposkytl, neboť byl zřejmě od počátku rozhodnut řešit situaci sám a radikálně, což mu schvalovala i královna, věrna své představě o nekompromisním a všemocném panovníkovi.*“¹⁵⁵ Z Lokte se pak společně manželský pár i s vojenským doprovodem vydal 18. listopadu 1317¹⁵⁶ na cestu do Prahy, aby vyřešil zdejší spory, a proto svolal setkání s panskými předáky.¹⁵⁷ Děti byly z bezpečnostních důvodů ponechány loketskému purkrabímu Ondřeji z Junged¹⁵⁸ na hradě Lokti, který byl považován za nedobytný.¹⁵⁹ Malému kralevíci Václavovi byl v té době pouze jeden rok, jeho sestřám Jitce dva roky a Markétě čtyři roky.

K tomuto samostatnému pobytu tří královských dětí na hradě Lokti se váže i zázrak, který se udál královně Elišce. Ta prý měla dva osobní vidění sv. Anežky České. Snad se tak stalo i v souvislosti s její snahou o kanonizaci této své přemyslovské příbuzné a dnes již kanonizované světice. Eliščina vidění jsou zaznamenána společně s dalšími zázraky v milánském rukopise svatoanežské legendy, jejíž vznik je datován před rok 1328. Poté co se královský pár vrátil do Prahy, došlo ke zjevení, které legenda popisuje

¹⁵⁰ BLÁHOVÁ 1987, 187 – Beneš Krabice z Weitmile; SPĚVÁČEK 1982, 113; BOBKOVÁ 2018, 110.

¹⁵¹ ŽITAVSKÝ 1976, 313; SPĚVÁČEK 1982, 114; VOJKOVSKÝ 2012, 6 – Zde autor udává datum 12. 11. 1317.; ŠUSTA 1939, 264 – Zde je také uvedeno datum 12. 11. 1317.; SPĚVÁČEK 1979, 54 – I zde je uvedeno datum 12. 11. 1317.; KOPIČKOVÁ 2003, 45 – Autorka také uvádí datum 12. 11. 1317.

¹⁵² ŽITAVSKÝ 1976, 313; BOBKOVÁ 2018, 111.

¹⁵³ ŽITAVSKÝ 1976, 313; SPĚVÁČEK 1994, 257; KOPIČKOVÁ 2003, 45.

¹⁵⁴ ŽITAVSKÝ 1976, 313; BLÁHOVÁ 1987, 92 – František Pražský; VOJKOVSKÝ 2012, 6; SPĚVÁČEK 1982, 114.

¹⁵⁵ BOBKOVÁ 2018, 111.

¹⁵⁶ ŽITAVSKÝ 1976, 313; BOBKOVÁ 2018, 111; KAVKA 1998a, 19.

¹⁵⁷ VOJKOVSKÝ 2012, 6.

¹⁵⁸ VOJKOVSKÝ 2012, 8; HEBER 2002, 225 – Zde autor píše Ondřej z Domažlic, v ostatních zdrojích je Ondřej z Junged; ŠUSTA 1939, 264; KAVKA 1998a, 19; KOPIČKOVÁ 2003, 37.

¹⁵⁹ SEDLÁČEK 1998, 19; VLASÁK 2017, nepag.; KAŠIČKA/NECHVÁTAL 1983, 23; HEBER 2002, 222; SPĚVÁČEK 1979, 54.

následovně. Královna v noci ve snu uslyšela hlas, který jí radil, aby šla do kláštera sv. Františka a zde žádala Anežku o pomoc. Tak Eliška učinila a v klášteře se jí sv. Anežka zjevila obklopená září. Královna světicí pokorně požádala o pomoc, jak byla hlasem ve snu instruována. Dalšího dne se k Elišce donesla zpráva, že její syn Václav byl na loketském hradě zázračně uzdraven. Královna toto uzdravení připisovala právě Anežce, která se jí předchozího dne zjevila.¹⁶⁰

Podruhé se na Lokti prokazatelně Jan Lucemburský zdržoval od konce března do začátku dubna roku 1318,¹⁶¹ když se měl v Chebu setkat s římským králem a budoucím císařem Ludvíkem IV. Bavorem, kterého Jan následně přijal i na loketském hradě, pravděpodobně 30. března 1318.¹⁶² Tento králův pobyt na loketském hradě je doložen dlužním úpisem jistému Mikuláši, hofmistru královny Elišky, z 8. dubna 1318.¹⁶³ Ve stejné době sem přijel i Vilém Zajíc z Valdeka, nyní již jako představitel skupiny králových odpůrců, jež sestávala ze značné části české šlechty. Znepřátelené strany si zde sjednaly mír na tři neděle¹⁶⁴ a o dalším příměří se mělo jednat o Velikonocích, konkrétně 23. dubna 1318,¹⁶⁵ na zemském sněmu v Domažlicích.¹⁶⁶

Potřetí se Jan Lucemburský na Loketském hradě nacházel v první polovině února roku 1319,¹⁶⁷ kdy zde opět zároveň pobývala jeho manželka Eliška. Ta se zde již od ledna ukryvala před nebezpečím, které jí a jejím dětem potenciálně hrozilo v Praze.¹⁶⁸ Královský pár měl v této době závažné spory. I přes uzavřený domažlický mír¹⁶⁹ nezískal Jan Lucemburský v Čechách pevné zázemí a krátce poté odjel k Ludvíku IV. Bavorovi jednat o možné směně Čech za Rýnskou Falc. Když se ale o této plánované dohodě dozvěděla královna Eliška, postavila se důrazně proti, což vedlo k neshodám

¹⁶⁰ VLASÁK 2017, nepag.

¹⁶¹ BLÁHOVÁ 1987, 93 – František Pražský; ŽITAVSKÝ 1976, 315 – Konkrétně se král Jan vydal z Prahy na cestu 20. března 1318 a jeho manželka Eliška ho následovala 23. března téhož roku. Jejich tři potomci se na loketském hradě již nacházeli.; SPĚVÁČEK 1994, 260; KAVKA 1998a, 19; KOPIČKOVÁ 2003, 46.

¹⁶² FRB IV, 389; ŽITAVSKÝ 1976, 316; VLASÁK 2017, nepag.; ŠAMÁNKOVÁ/VONDRA 1963, 8; HEBER 2002, 225; VOJKOVSKÝ 2012, 8; ŠUSTA 1939, 271; SPĚVÁČEK 1979, 56.

¹⁶³ ŽITAVSKÝ 1976, 316; BLÁHOVÁ 1987, 93 a 162 – František Pražský; SPĚVÁČEK 1994, 261.

¹⁶⁴ BLÁHOVÁ 1987, 93 – František Pražský.

¹⁶⁵ VLASÁK 2016, 10; SPĚVÁČEK 1979, 56.

¹⁶⁶ SEDLÁČEK 1998, 19; HEBER 2002, 225.

¹⁶⁷ ŽITAVSKÝ 1976, 474; KAŠIČKA/NECHVÁTAL 1983, 23; HEBER 2002, 225; ŠUSTA 1939, 283; KAVKA 1998a, 20; ŽŮREK 2018, 14; KOPIČKOVÁ 2003, 38.

¹⁶⁸ ŽITAVSKÝ 1976, 474; VOJKOVSKÝ 2012, 8; SPĚVÁČEK 1982, 119; SPĚVÁČEK 1994, 271; BOBKOVÁ 2018, 115; ŠUSTA 1939, 282; SPĚVÁČEK 1979, 58.

¹⁶⁹ Dana DVOŘÁČKOVÁ-MALÁ: Domažlický mír. In: Akademická encyklopedie českých dějin. 4. Praha 2015. 217 – Domažlický mír – Jedná se o mír uzavřený mezi králem Janem Lucemburským a českou šlechtou. Jednání probíhalo 23. 4. 1318 a král Jan, kterému hrozila ztráta české koruny, při něm přistoupil prakticky na všechny požadavky šlechty. Jan si díky ústupkům zachoval korunu a šlechta své mocenské pozice.

v manželství. Král Jan čím dál tím více dal na rady Jindřicha z Lipé, který měl s Eliškou Přemyslovnou letité neshody osobního charakteru. Jindřich z Lipé byl partnerem bývalé královny Elišky Rejčky, macechy Elišky Přemyslovny, které měla s Eliškou Přemyslovnou osobní sváry, jež se přenesly v letech 1315 až 1317 i do politiky. Eliška Přemyslovna dlouho nechtěla přistoupit na jakýkoliv smír s královými odpůrci právě proto, že byli vedeni Jindřichem z Lipé a nebyla schopna své osobní spory jak s Jindřichem, tak s Eliškou Rejčkou oddělit od státní politiky.¹⁷⁰ Toto vše mohou být důvody proč Jindřich z Lipé, hned jakmile se mu naskytla příležitost a král Jan začal jeho slovu dávat větší váhu, neváhal a využil ve svůj prospěch šířící se zvěsti,¹⁷¹ že se královna pokusí připravit svého manžela o český trůn. Toho měla docílit tak, že by se stala regentkou jejich malého syna Václava poté, co by ho nechala korunovat českým králem již ve velmi útlém věku, tak by fakticky tímto způsobem převzala moc¹⁷² a Jan by již neměl možnost Čechy směnít s králem Ludvíkem, jak původně zamýšlel. Zvěsti nebyly šířeny pouze Jindřichem z Lipé, ale také např. Jindřichem z Lichtenburka.¹⁷³ Je také dosti možné, že se nejednalo o pouhé zvěsti, ale opravdové královniny plány, jelikož na Lokti v té době přijímala zvláštní návštěvy jako např. jednoho z předních odpůrců svého manžela, již zmiňovaného Viléma Zajíce z Valdeka.¹⁷⁴ Údajně měla mít královna Eliška také v plánu dát malého Václava na výchovu k jednomu z Janových odpůrců z řad šlechty, možná právě Vilémovi Zajíci z Valdeka.¹⁷⁵ Na královu stranu se naopak přidávali jeho bývalí odpůrci, např. Jindřich z Lichtenburka (doloženo listinou z 15. ledna 1319),¹⁷⁶ Pešek ze Střekova (doloženo listinou z 16. ledna 1319),¹⁷⁷ Sezima a Racek z Bělé, Bušek z Krašova a Dětrich z Krašovic (u všech čtyř doloženo listinou ze 4. února 1319).¹⁷⁸ Zvěstmi ovlivněný král se rozrušený dostavil na Loket, aby mohl jednat se svojí manželkou. Nicméně na hradě došlo k vojenskému konfliktu¹⁷⁹ a Eliščina překvapená posádka byla velice zaskočena královým chováním stejně jako královna sama.¹⁸⁰ Zbraslavská kronika dané události popisuje takto:

¹⁷⁰ HEBER 2002, 225; SPĚVÁČEK 1982, 118–119; BOBKOVÁ 2018, 226.

¹⁷¹ NEUBERT 1953, 4; SPĚVÁČEK 1982, 120; BOBKOVÁ 2018, 115; KAVKA 1998a, 20; SPĚVÁČEK 1979, 58.

¹⁷² NEUBERT 1953, 4; SPĚVÁČEK 1982, 119; HOENSCH 2003, 52; ŠUSTA 1939, 282; KAVKA 1998a, 20.

¹⁷³ VOJKOVSKÝ 2012, 9.

¹⁷⁴ VOJKOVSKÝ 2012, 8; SPĚVÁČEK 1982, 120; SPĚVÁČEK 1994, 272; SPĚVÁČEK 1979, 58.

¹⁷⁵ SEDLÁČEK 1998, 19; VOJKOVSKÝ 2012, 9; SPĚVÁČEK 1994, 271; BOBKOVÁ 2018, 226.

¹⁷⁶ RBM III, 198.

¹⁷⁷ RBM III, 199.

¹⁷⁸ RBM III, 202; SPĚVÁČEK 1982, 120; SPĚVÁČEK 1994, 273; SPĚVÁČEK 1979, 58.

¹⁷⁹ SEDLÁČEK 1998, 19; HEBER 2002, 226; KAŠIČKA/NECHVÁTAL 1983, 23.

¹⁸⁰ NEUBERT 1953, 4.

„Erat autem tunc Elizabeth, Boemie regina, cum tribus pueris suis in castro Cubitensi, quod sue subditum illa vice fuerat potestati. Rex itaque Johannes iam perversus animo de Praga exiens cum armatis pluribus ad castrum Cubitense venit et se velle visitare reginam pacifice simu lavit. Cumque rex cum armatis suis castrum ingressus fuisset, statim turres castru sibi dari peccit et turrium custodes tanta novitate et importunitate perterritos et aliquantulum reluctantes missis iaculis acriter impugnavit. Regina de hoc impetu miratur, et videns regis vesaniam spiritu conturbatur. Altera die regina pro illis, qui in turribus erant, regi loquitur, et intervenientibus quibusdam tractatibus castrum ad manus regis totaliter resignatur.“¹⁸¹

Je velmi pravděpodobné, že mezi královským párem následně došlo ke konfliktu, a to možná i fyzickému, když královně byly manželem odebírány jejich děti. Tyto události zásadně a prakticky navždy změnily a narušily jejich manželství.¹⁸² Král Jan je od té doby popisován takto:

„Et ecce, quos Deus coniunxit, consilium pessimum disiunxit. Unde rex quasi iam rupto freno rationis et cassato vinculo matrimonialis dilectionis totus efficitur effrenis, vincitur voluptate, regitur perversa voluntate et sic in ipso tyrannidis operacio reperitur. In alea talis ludendo irascitur, proferens verba inhonesta, nocturno quando que tempore cum solo famulo discurrit per vicos et Plateas in Pragensi civitate et semel fuit free servis iudicis interemptus, sed cognitum per vocem illesum dimiserunt. Et si missas audivit, non ex devocione, sed ex humane Verecundie compulsione non instat oracionibus sed Vanis confabulacionibus, et non solum in verbis sed eciam in factis inconstanciam ostendit.“¹⁸³

¹⁸¹ FRB IV, 250–251; ŽITAVSKÝ 1976, 320 – „Byla pak tehdy česká královna Eliška se svými třemi dětmi na hradě Lokti, který tenkrát podléhal její moci. Proto král Jan už převrácen v mysli, vytáhnuv z Prahy s četnými ozbrojenci, přišel ke hradu Lokti a předstíral, že chce v míru navštívit královnu. A když vkročil s ozbrojenci do hradu, a ostře napadl střelami strážce věží. Ti byli tak velikou novotou a bezohledností poděšeni a kladli jen nepatrný odpor. Královna se divila tomu útoku a vidouc králova zběsilost v duchu se rozrušila. Druhého dne mluvila ke králi za ty, kteří byli ve věžích, a po nějakých vyjednáváních byl hrad úplně odevzdán do rukou králových“; VOJKOVSKÝ 2012, 8.

¹⁸² VOJKOVSKÝ 2012, 10; SPĚVÁČEK 1994, 275.

¹⁸³ FRB IV, 391; ŽITAVSKÝ 1976, 320 – „(...) zcela propadne bezuzdnosti, podlehne požitkářství, řídí se zvrácenou chutí a shledává se na něm jednání dokonalého tyranu. Hraje v kostky a neplní povinnosti, hněvá se a při hře trpí sprostá slova. V noční době, spokojen leckdy jen jedním sluhou, se potuluje po ulicích a náměstích v Pražském městě; více věnuje pozornost mravům a slovům směšným než zbožným. Zúčastnil se někdy bohoslužby, ne ze zbožnosti, nýbrž dohnán studem před lidmi, neoddává se modlitbám, nýbrž hovorům a smíchu. Jeho slova se pokládají za list na stromě a jeho výsady platí, kolik váží vosk na pečeti.“; SPĚVÁČEK 1982, 122; BLÁHOVÁ 1987, 94 – František Pražský – Zde jde vidět, že František Pražský své informace přebíral ze Zbraslavské kroniky: „(...) zcela propadl bezuzdnosti, podlehl požitkářství, řídil se zvrácenou vůlí a tak se zjevně choval jako tyran. Vztekal se, když hrál v kostky, a pronášel i sprostá slova, v noční době se někdy s jediným sluhou potuloval po ulicích a náměstích pražského města a jednou byl málem zabit rychtářovými sluhy. Ti však, poznavše ho po hlase, propustili ho bez úrazu. A když se účastnil mše, ne ze zbožnosti, ale dohnán studem před lidmi, neoddával se modlitbám, nýbrž planým hovorům, a projevoval nestálost nejen ve slovech, ale i v činech.“ (FRB IV, 251: „Ecce quos Deus coniunxit, consilium iniquum disiunxit. Porro rex quasi rupto iam freno rationis et cassato vinculo matrimonialis dilectionis totus effrenis efficitur, voluptate vincitur, voluntate perversa regitur ac in ipso perfecte tyrannidis operacio reperitur, Ludit in alea, nec solvit officia, irascitur et ludendo patitur mala verba. Nocturno contentus quandoque solo famulo discurrit tempore per vicos et plateas in Pragensi civitate; plus ridiculosis quam religiosis intendit moribus et dictis. Si aliquando missarum non ex devocione sed compulsione humane verecundie interest officio, non instat oracionibus sed confabulacionibus et cachinno.“).

Poté byla královna na králův rozkaz či možná i z vlastního vzdoru převezena na její věnný Mělník spolu s její malou družinou¹⁸⁴ a pravděpodobně s jejími dvěma dcerami Markétou a Jitkou.¹⁸⁵ Malý Václav byl následně na otcův rozkaz držen na loketském hradě dva měsíce,¹⁸⁶ a to kvůli již zmíněným zvěstem o královnině plánu získání moci v zemi.¹⁸⁷ Král Jan následně obvinil tři Eliščiny sloužící z toho, že královnu negativně ovlivňovali a štváli ji proti králi. Konkrétně se jednalo o služebnou Gertrudu, notáře Jana a jistého Mikuláše.¹⁸⁸ Zbraslavská kronika o daných událostech píše následující:

*„Statim post hoc rex, quemadmodum prius informatus fuerat, quasdam personas plus familiares regine, que diucius eidem servierant, persequi gravissime incipit et eas ab obsequio regine disiungit. Johannes notarius erat unus, Nycolaus secundus, et domicella, que vocatur Gerdrudis; hee tres persone regi fuerunt accusate, quod non sana consilia suggessissent auribus regine, sed mentita est iniquitas sibi.“*¹⁸⁹

Po zmíněných dvou měsících věznění byl na loketském hradě malý kralevic Václav nadále střežen, nicméně měl již větší volnost. Z Lokte byl pak asi 17. května roku 1320¹⁹⁰ převezen na Křivoklát, kde byl opět otcem držen ze stejných důvodů jako na Lokti.¹⁹¹ Eliška nemohla odloučení od syna a hrubé zacházení s ním králi Janovi odpustit, což bylo dalším důvodem pro jejich nenávratně poškozený vztah.¹⁹²

Ve Vita Caroli jsou loketské události z Karlova dětství vynechány, možná proto, že se zde Karel snaží idealizovat svůj vztah s otcem. Kromě Zbraslavské kroniky jsou nicméně zaznamenány např. v Kronice Františka Pražského, nebo v Kronice Pražského

¹⁸⁴ VOJKOVSKÝ 2012, 8; ČECHURA/ŽŮREK 2012, 87; SPĚVÁČEK 1979, 59; KOPIČKOVÁ 2003, 80.

¹⁸⁵ SPĚVÁČEK 1982, 121 – Zdroje se liší v tom, jestli si Eliška s sebou dcery opravdu odvezla či je zanechala na Lokti spolu s malým Václavem v péči služek a purkrabího Mikuláše Vinklera. Kronika Beneše z Weitmile tvrdí, že děti byly převezeny s královnou na Mělník (BLÁHOVÁ 1987, 188). Ve Zbraslavské kronice se ale naopak píše: „Demum regina tribus suis heredibus ibidem in castro derelictis turbata cum familia pauca recedit et in Mellico, suo oppido, se recepit.“ (FRB IV, 251) („Konečně zanechala královna tam na hradě tři své dědice, pobouřena odešla s malou družinou a uchýlila se na své město Mělník.“ – ŽITAVSKÝ 1976, 320); ŠMAHEL/BOBKOVÁ 2012, 147–148 – Zde je uvedeno, že na Mělník se královna Eliška vydala bez svých dětí.; ŽŮREK 2018, 14 – V této publikaci je zase naopak uvedeno, že zbylé děti, kromě Václava, byly odvezeny s královnou na Mělník.

¹⁸⁶ ŽITAVSKÝ 1976, 475; SEDLÁČEK 1998, 19; NEUBERT 1953, 4; HEBER 2002, 226; ŠUSTA 1939, 283 – J. Šusta věří tomu, že vzpomínka na vězení je výplodem dětské fantazie Karla IV. a o její pravdivosti pochybuje.; SPĚVÁČEK 1979, 59; ŠAMÁNKOVÁ/VONDRA 1963, 9; BOBKOVÁ 2018, 227.

¹⁸⁷ VOJKOVSKÝ 2012, 9.

¹⁸⁸ VOJKOVSKÝ 2012, 8.

¹⁸⁹ FRB IV, 251; ŽITAVSKÝ 1976, 320 („Hned potom začal král, jak byl dříve zpraven, velmi přísně pronásledovati některé osoby královně oddanější, které jí déle sloužily, a vzdálil je od služby královně. Jedním byl notář Jan, dále Mikuláš a služebná, která se jmenuje Kedruta; tyto tři osoby byly u krále obviněny, že našeptávaly do královniných uší nerozumné rady, ale ničemnost mu lhala.“); SPĚVÁČEK 1982, 121–122.

¹⁹⁰ VOJKOVSKÝ 2012, 10; KAREL IV. VLASTNÍ ŽIVOTOPIS 1970, 133; ČECHURA/ŽŮREK 2012, 121 – Zde je uvedeno, že z Lokte byl převezen rovnou do Paříže, a to v roce 1323.; KAVKA 1998a, 20 – Zde autor uvádí, že byl kralevic Václav z Lokte na Křivoklát převezen koncem roku 1319.

¹⁹¹ HEBER 2002, 226.

¹⁹² VOJKOVSKÝ 2012, 10.

kostela sepsané Benešem Krabicí z Weitmile.¹⁹³ František Pražský události popisuje takto:

„Erat autem tunc regina cum tribus pueris in Castro Cubitensi, quod sue tunc fuerat. subditum potestati. Rex itaque iam perversus enim exiens de Praga cum armatis multis ad predictum castrum venit et se Velle reginam visitare pacifice simulavit et turres castrum dari petiit, et turrium Custodes tanta inopportunitate perterritos et aliquantulum reluctantes missis iaculis acriter impugnavit. Regina de hoc impetu miratur et videns regis vesaniam spiritu turbatur. Et altera die, intervenientibus quibusdam tractatibus, castrum ad manus regis totaliter resignatur. Demum reginam in castro pueris suis derelictis turbata cum familia pauca recedit et in Melniko se recepit. Et statim post rex quasdam personas regine familiares et que eidem diu serviverant gravissime fuit persecutus et quasdam a servi Cio eius alienavit.“¹⁹⁴

Beneš Krabice z Weitmile konkrétně o událostech ve své kronice píše následující:

„Cumque hiis verbis regem semel et pluries contra reginam inflammassent, ecce rex lohaunes uimio furore repletus verbis sinistris malorum plus quam expediebat credens, subito gressus suos cum quibusdam Suis in Cubitum, ubi tunc regina Elizabeth cum pueris residebat, dirigit et simulans pacem castrum intrat et sibi resignari iubet turres. Regina de facti novitate turbata nimilum miratur, et unde sibi hec venerint, ammiratur. Quid Plura? iuxta regis voluntatem eastrum sibi traditur, regina cum puelis „aliis in Melnyk ducitur, sed Wenceslaus alias Karolus primogenitus quarto anno etatis sue ibidem in Cubitu in dura custodia ponitur per duos menses in cellario, ita ut videret lumen nisi per foramen. Sed postea per annum stetit in castro non incarceratus sed tamen captivatus, vanitatibus totus subiectus; quia iuvenis tunc erat, facit iuvenilia.“¹⁹⁵

2.1.2. Karel IV.

Vedle výše zmíněných pobytů v dětství, zavítal Karel IV. na Loket za svůj život ještě několikrát, většinou při svých cestách z nebo do říše. Pobýval zde samozřejmě i se svým dvorem, nicméně další detaily, jsou neznámé, výjimkou je snad jen možná přítomnost

¹⁹³ VLASÁK 2016, 5 a 12; KAVKA 1998a, 20.

¹⁹⁴ FRB IV, 391; BLÁHOVÁ 1987, 94 – František Pražský („Byla pak tehdy královna se svými třemi dětmi na hradě Lokti, jenž tehdy podléhal její moci. Proto král, již přemluven, vyjel s četnými ozbrojenci z Prahy, přišel k řečenému hradu, předstíral, že chce pokojně navštívit královnu a žádal, aby mu byly vydány věže hradu. Strážce věží, polekané takovou bezohledností a kladoucí jen malý odpor, ostře napadl střelami. Královna se divila tomuto útoku a když viděla královu zběsilost, v duchu se rozrušila. Druhého dne byl hrad po nějakých vyjednáváních úplně odevzdán do králových rukou. Konečně královna zanechala své děti na hradě a pohněvána odešla s nečetnou čeledí a uchýlila se do Mělníka. Hned potom začal král velmi těžce pronásledovat některé osoby královně oddané, které jí dlouho sloužily, a některé odstranil z jejich služeb.“).

¹⁹⁵ FRB IV, 475; BLÁHOVÁ 1987, 188 – Beneš Krabice z Weitmile („(...) král Jan naplněn nesmírnou zuřivostí, neboť věřil nejspíše slovům špatných lidí více než prospívalo, ihned obrátil své kroky s několika lidmi na Loket, kde tehdy královna Eliška s dětmi sídlila, a předstíraje pokojné úmysly, vstoupil do hradu a poručil, aby mu byly otevřeny věže. Královna pobouřena neobvyklým činem velice žasla a divila se, proč se tak stalo. Co o tom více mluvit? Podle královny vůle mu byl odevzdán hrad, královna s ostatními dětmi byla odvezena do Mělníka, ale prvorozený Václav, jinak Karel, ve čtvrtém roce svého věku byl tamtéž na Lokti vsazen po dva měsíce do hrozného vězení do sklepa, takže viděl světlo toliko oknem. Ale potom po roce byl v hradě neuvězněný, ale přece jako zajatec, zcela vydán na pospas marnostem; protože byl tehdy mladý, prováděl mladické činy.“); SPĚVÁČEK 1982, 121.

Karlova syna Václava IV. v dětských letech.¹⁹⁶ Již jako český král v Lokti pobýval Karel IV. v letech 1347 a 1349.¹⁹⁷ Dále pak až v květnu roku 1361, kdy se pravděpodobně jednalo o krátkou zastávku při jeho cestě ze Sulzbachu do Prahy, kam dorazil 17. května 1361 – společně s jeho třetí manželkou Annou Svídnickou a čerstvě narozeným synem Václavem.¹⁹⁸ To, že se na Lokti v květnu roku 1361 císař Karel nacházel, je doloženo zde vydanou listinou z 6. května 1361.¹⁹⁹ Pramenně doložený je i pobyt Karla s jeho synem Václavem v říjnu roku 1370 při návratu do Čech z Norimberku, kde se Václav oženil s Johanou Bavorskou.²⁰⁰ Dokládají ho dvě písemnosti, jež byly na Lokti Karlem vydány, jedna z 10. října 1370, ve které nařídil městu Curych zaplatit císařskou daň z roku 1369²⁰¹ a druhá ze 12. října 1370, ve které odměňuje Hanse Ehrenfelseira tvrzí Helfenbergem.²⁰² Roku 1372 se král na Lokti zastavil opět jen krátce při své cestě do Lucemburska.²⁰³ Pobyt je opět doložen listinou vydanou v Lokti dne 25. dubna 1372.²⁰⁴ V roce 1374 se pak na loketském hradě zdržel po několik dní v září, když z Čech cestoval do Norimberku a pak na sklonku téhož roku znovu když cestoval zpět do Čech, konkrétně do Chebu, kde trávil vánoční svátky.²⁰⁵ Tento pobyt je doložený listinou, kterou v kapli Jana Milíče – nazvané Jeruzalém – po Milíčově smrti zřizuje kolej cisterciáckého teologického studia. Listina byla vydána 17. prosince 1374 v Lokti.²⁰⁶ Další a zároveň poslední návštěvu na Loket král Karel podnikl 4. ledna 1376 a vydal zde listinu, kterou daroval 2000 kop pražských grošů královskému komornímu sekretáři Pavlu z Jenštejna a jeho dědicům.²⁰⁷ Pravděpodobně se na hradě zdržoval až do začátku března roku 1376, kdy se odtud vypravil opět na cestu do Norimberku,²⁰⁸ nicméně v Lokti vydanými listinami je pobyt doložitelný pouze do 17. února 1376.²⁰⁹

¹⁹⁶ ZÁRUBA 2014, 65; KAŠIČKA/NECHVÁTAL 1983, 25.

¹⁹⁷ ŠAMÁNKOVÁ/VONDRA 1963, 9.

¹⁹⁸ KAVKA 1993a, 183.

¹⁹⁹ APRI VIII, 736.

²⁰⁰ ČECHURA 2008, 17; SPĚVÁČEK 1986, 69; KAVKA 1998a, 280; SEDLÁČEK 1998, 19; VOJKOVSKÝ 2012, 12.

²⁰¹ RI VIII, 406.

²⁰² RI VIII, 406.

²⁰³ KAVKA 1993b, 137.

²⁰⁴ RI VIII, 418–419.

²⁰⁵ HEBER 2002, 226; VOJKOVSKÝ 2012, 12; KAVKA 1993b, 173 a 176.

²⁰⁶ RI VIII, 452; SPĚVÁČEK 1979, 526; SEDLÁČEK 1998, 19; VOJKOVSKÝ 2012, 12.

²⁰⁷ AČ II, 191; HEBER 2002, 226.

²⁰⁸ SPĚVÁČEK 1986, 85; KAVKA 1998a, 303; SEDLÁČEK 1998, 19; VOJKOVSKÝ 2012, 12; KAVKA 1993b, 183.

²⁰⁹ RI VIII, 460–461.

2.1.3. Václav IV.

Loket byl jedním z oblíbených míst krále Václava IV.,²¹⁰ což dokazují nejen jeho časté pobyty na místním hradě, ale také rozsáhlá rekonstrukce, které se hradu díky tomuto panovníkovi dostala, a o které je detailněji psáno již v předchozí kapitole.

Výše už byla zmíněna možnost, že Václav IV. v Lokti pobýval už ve svých mladých letech, a to se svým otcem Karlem IV. mezi lety 1370 až 1376.²¹¹ Pravděpodobně se zde zastavil po své svatbě s Johanou Bavorskou, kterou si, jako devítiletý vzal za ženu dne 29. září 1370 v Norimberku. Odsud pak do Prahy odjížděl 4. října 1370 společně s novomanželkou i svým otcem – cestou se zastavili mimo jiné i v Lokti.²¹² Tento pobyt je možné doložit dvěma listinami vydanými v Lokti Karlem IV. 10. října 1370²¹³ a 12. října 1370,²¹⁴ které jsou již zmíněny výše. Další Václavova návštěva Lokte podložena dokumentem nastala 8. září 1376.²¹⁵ Znovu zde, tehdy již po smrti svého otce, pobýval ve druhé polovině roku 1382²¹⁶ a na jaře roku 1383.²¹⁷ Roku 1383 na Loket zavítal po návratu do Čech z říše. Strávil zde jistý čas po náročných politických jednáních. Jeho pobyt dosvědčuje donační listina purkrabího Zdimíra ze Sedlce, pro oltář v loketském kostele sv. Václava, kterou král 30. března 1383 potvrdil.²¹⁸ Panovník se v Lokti zastavil také 7. a 8. května 1389, záhy po své svatbě s Žofií Bavorskou (2. května 1389) v nedalekém Chebu,²¹⁹ kde se Václav zároveň účastnil říšského sněmu.²²⁰ Pobyt je opět doložený v Lokti vydanými listinami právě ze dnů 7. a 8. května 1389.²²¹ Znovu se sem panovník dostal roku 1397, kdy zde pobýval při své cestě z Prahy na západ snad až měsíc, nicméně listinami je podložené rozmezí od 25. srpna²²²

²¹⁰ ŠMAHEL/BOBKOVÁ 2012, 333.

²¹¹ ZÁRUBA 2014, 65.

²¹² SPĚVÁČEK 1986, 69; ČECHURA 2008, 17; KAVKA 1998a, 280.

²¹³ RI VIII, 406.

²¹⁴ RI VIII, 406.

²¹⁵ http://www.regesta-imperii.de/en/regesta/search/result/nr/c4ff2fb3-c7dd-4727-826e-b792e0be963b.html?tx_hisodat_sources%5BsearchMode%5D=10&tx_hisodat_sources%5B%40widget_0%5D%5BcurrentPage%5D=2&tx_hisodat_sources%5Baction%5D=show&tx_hisodat_sources%5Bcont_roller%5D=Sources&cHash=7a0ccff47d374902d78034fcd98a9083#rnav, vyhledáno 15. 4. 2021.

²¹⁶ SPĚVÁČEK 1986, 149.

²¹⁷ ČECHURA 2008, 28.

²¹⁸ RBMV I/2, str. 304; SPĚVÁČEK 1986, 152.

²¹⁹ KOPIČKOVÁ 2018, 22–23; SPĚVÁČEK 1986, 202.

²²⁰ HEBER 2002, 227; VOJKOVSKÝ 2012, 12.

²²¹ Regesta Boicarum X, 239.

²²² http://www.regesta-imperii.de/en/regesta/search/result/nr/dd386ccf-a328-4ba2-ac61-1c842c485827.html?tx_hisodat_sources%5BsearchMode%5D=10&tx_hisodat_sources%5B%40widget_0%5D%5BcurrentPage%5D=2&tx_hisodat_sources%5Baction%5D=show&tx_hisodat_sources%5Bcont_roller%5D=Sources&cHash=6090d933291795a9187bcce76caba8e4#rnav, vyhledáno 15. 4. 2021.

do 2. září.²²³ Poté odcestoval dále do Norimberku,²²⁴ kde byla vedena jednání s Vilémem, markrabětem míšeňským, týkající se složité a nepříznivé situace v říši, i hraničních sporů mezi markrabětem Vilémem a králem Václavem IV.²²⁵ Znovu pak na loketském hradě panovník dlouhodobě přebýval v roce následujícím, tedy 1398, a to asi od 3. srpna²²⁶ do 3. října²²⁷ při jeho cestě z říše zpět do Prahy.²²⁸ Na Loket s Václavem tentokrát přijela i jeho manželka královna Žofie, která se k němu připojila ve Frankfurtu nad Mohanem při návratu z Francie.²²⁹ Dalo by se říci, že Loket byl tradiční odpočinkovou zastávkou českých panovníků vždy při jejich cestách z či do říše, roku 1398 tomu nebylo jinak. Královský pár zde strávil dva měsíce odpočinku pod ochranou spolehlivého purkrabího Zdimíra ze Sedlce.²³⁰ Následně se král Václav se svojí manželkou Žofií odebrali dále do Prahy se zastávkami na Křivoklátě a Žebráku.²³¹ V neposlední řadě pak z Lokte vedl válku s Ruprechtem Falckým mezi lety 1406 až 1407, hrad se tak pro Václava stal velmi důležitým mocenským opěrným bodem.²³²

2.1.5. Zikmund Lucemburský

I přes to, že se Loketsko stalo pro krále Zikmunda velmi důležitým už jen pro svou strategickou polohu, v boji s husity a tvořilo pomyslný most spojující Čechy s říší, král Zikmund v Lokti nikdy osobně nepobýval. V srpnu 1431 sice připravoval vyjednávání s utrakvisty, které se mělo konat buď přímo v Lokti, nebo v nedalekém Chebu, nakonec ale k takovýmto jednáním nedošlo.²³³ Další povinností, která Zikmunda Lucemburského vázala k Loketsku, byly narůstající problémy loketských měšťanů a manů s purkrabím Půtou z Ilburka, to je však detailněji rozebíráno až v kapitole následující.

²²³http://www.regesta-imperii.de/en/regesta/search/result/nr/b4f9429d-6c6b-4496-95a4-0df4156db4ab.html?tx_hisodat_sources%5BsearchMode%5D=10&tx_hisodat_sources%5B%40widget%5D%5BcurrentPage%5D=2&tx_hisodat_sources%5Baction%5D=show&tx_hisodat_sources%5Bcontroller%5D=Sources&cHash=6e14467c5235c493d24af7193a739ae2#rlnav, vyhledáno 15. 4. 2021; ČECHURA 2008, 42; SPĚVÁČEK 1986, 276; KAŠIČKA/NECHVÁTAL 1983, 25 – také zmiňuje pobyt v roce 1398.

²²⁴ KOPIČKOVÁ 2018, 134 a 140.

²²⁵ KAŠIČKA/NECHVÁTAL 1983, 25; SPĚVÁČEK 1986, 276.

²²⁶ GQFGAR XII,529; SPĚVÁČEK 1986, 287.

²²⁷ Reste Register, 55; SPĚVÁČEK 1986, 288; KOPIČKOVÁ 2018, 142; MENCLOVÁ 1972, 151.

²²⁸ VOJKOVSKÝ 2012, 12; HEBER 2002, 227.

²²⁹ KOPIČKOVÁ 2018, 135–142 – Cílem této cesty českého královského páru na francouzský dvůr nebylo pouze politické jednání, (snaha o vyřešení papežského schizmatu), ale také příbuzenské setkání (Václav IV. a Karel VI. byli příbuznými přes osobu Elišky Přemyslovny a královna Žofie byla sestřenicí francouzské královny Isabely). Jedná se o první návštěvu českého krále ve Francii, které se zároveň účastnila česká královna.

²³⁰ KOPIČKOVÁ 2018, 37; ČECHURA 2008, 46; SPĚVÁČEK 1986, 288.

²³¹ KOPIČKOVÁ 2018, 37.

²³² DAVID/SOUKUP 2012, 20; KAŠIČKA/NECHVÁTAL 1983, 25; ŠAMÁNKOVÁ/VONDRA 1963, 9.

²³³ KAVKA 1998b, 165.

2.2. Legenda o založení Karlových Varů

Císař Karel IV. do Lokte nejezdil pouze za státnickými záležitostmi, ale také proto, aby zde strávil nerušeně nějaký čas. Velmi rád jezdil na lov do místní královské obory, která se rozléhala od dnešních Drahovic až ke Slavkovskému potoku. Zde také založil lázeňské královské město Karlovy Vary. Stalo se tak pravděpodobně roku 1347 či 1349, nebo snad, jak uvádí V. Vlasák,²³⁴ až po jeho úrazu v říjnu 1350, při němž na několik měsíců ochrnil na všechny končetiny.²³⁵ K založení tohoto celosvětově známého lázeňského města se váže i legenda, kterou poprvé zaznamenal místní lékař Fabian Sommer roku 1571 ve svém jediném díle *De inventione, descriptione, temperie, viribus et imprimis usu thermarum D. Caroli IV. Imperatoris*.²³⁶ Detaily legendy se následně v průběhu staletí měnily, nicméně většina se shoduje na tom, že císař Karel IV. narazil na karlovarské termální prameny při lovu zvěře v loketské oboře. Údajně při pronásledování jelena spadl do horkých pramenů buďto zmíněný jelen či jeden z loveckých psů a dané zvíře skučelo natolik, že k místu dorazil sám Karel se svojí družinou. Zde následně zjistili, že voda z těchto horkých pramenů má blahodárné účinky a sám panovník, kterého sužovaly různé neduhy a který se pravděpodobně stále ještě léčil z těžkého úrazu, se po jejím užití cítil lépe, a proto se rozhodl, že zde založí město, jež pověří ochranou těchto zdraví prospěšných pramenů.²³⁷

²³⁴ VLASÁK 2016, 27–28.

²³⁵ KAŠIČKA/NECHVÁTAL 1983, 25; ŠAMÁNKOVÁ/VONDRA 1963, 9 – 1349; VOJKOVSKÝ 2012, 11 – Zde autor udává roky 1348 nebo 1349.

²³⁶ VLASÁK 2016, 25.

²³⁷ VLASÁK 2016, 25–27; VOJKOVSKÝ 2012, 11.

3. Město a jeho politický význam

3.1. Postavení města a hradu Lokte ve státní politice

Loket pro české panovníky nabýval na důležitosti již za vlády Přemyslovců. Pro vládce se jednalo o velice strategicky výhodně položenou pevnost a městu, které v podhradí postupně vzniklo, byla udělena práva města královského po vzoru nedalekého Chebu.²³⁸ Stejně důležitý byl Loket i pro Lucemburky, kteří v něm měli pevnou oporu a útočiště v nelehkých momentech.

Avšak již od počátku své existence byl Loket pro české panovníky nepopíratelně významným. Nejen že ho často navštěvovali, ale stal se také svědkem mnoha diplomatických jednání, která se zde udála.²³⁹ Příkladem může být jednání Václava I. s císařem Konrádem v roce 1239²⁴⁰ nebo návštěva císaře Ludvíka v roce 1318, zmíněná již v kapitole předešlé.²⁴¹

I přes význam, který Loket bezpochyby měl, byl po roce 1325²⁴² Janem Lucemburským dán do zástavy, konkrétně blíže neznámému zemskému šlechtici,²⁴³ stejně jako řada dalších majetků české královské komory. Důvodem zástavy byla nutnost získat dostatek peněz na financování válečných tažení, kterých se král Jan účastnil. Roku 1322 bylo nedaleké Chebsko opětovně a tentokrát již trvale připojeno k českým zemím. Po dočasných přičleněních v letech 1266 a 1291 se až králi Janovi podařilo toto území připojit natrvalo, i když si nadále udrželo jistou autonomii. Chebsko pro české země Jan získal za vojenskou pomoc, kterou poskytl Ludvíku IV. Bavorovi v bitvě u Mühldorfu. Loket se tak již nenacházel na přímé hranici, což mohlo vést ke královu rozhodnutí ho zastavit v době, kdy potřeboval finanční prostředky.²⁴⁴ Loket byl znovu vyplacen a navrácen královské komoře až Janovým synem Karlem IV.²⁴⁵ v roce 1333.²⁴⁶

Král Karel IV. Loket zahrnul do *Maiestas Carolina*,²⁴⁷ svého návrhu zemského zákoníku, jež byl vypracován mezi lety 1350–1352²⁴⁸ a který byl na sněmu

²³⁸ VLASÁK 2016, 42; KAŠIČKA/NECHVÁTAL 1983, 24; ŠAMÁNKOVÁ/VONDRA 1963, 8; NEUBERT 1953, 3.

²³⁹ KAŠIČKA/NECHVÁTAL 1983, 20.

²⁴⁰ KAŠIČKA/NECHVÁTAL 1983, 20; ŠAMÁNKOVÁ/VONDRA 1963, 6.

²⁴¹ ŽITAVSKÝ 1976, 316; VLASÁK 2017, nepag.

²⁴² VLASÁK 2016, 22.

²⁴³ HEBER 2002, 226.

²⁴⁴ KAŠIČKA/NECHVÁTAL 1983, 23; VOJKOVSKÝ 2012, 11.

²⁴⁵ ŽITAVSKÝ 1976, 395; BLÁHOVÁ 1987, 117 – František Pražský; NEUBERT 1953, 4; ŠUSTA 1946, 148; KAVKA 1998a, 70.

²⁴⁶ KAŠIČKA/NECHVÁTAL 1983, 23; VOJKOVSKÝ 2012, 10.

²⁴⁷ DURDÍK 2005, 177; VLASÁK 2016, 23.

²⁴⁸ HEBER 2002, 226; VLASÁK 2016, 7.

6. října 1355²⁴⁹ definitivně zamítnut a posléze odvolán. V zákoníku se Karel IV. zásadně věnoval i hradům a městům, která měla panovníkovi zajistit jeho základní mocenskou síť. Dělí je zde ve druhém oddílu do dvou kategorií, a to na hrady od koruny nezcizitelné ve článku VI a hrady v případě potřeby zastavitelné na maximální dobu 10 let ve článku VIII. Loket byl Karlem zařazen do skupiny první a jednalo se tak tedy o hrad nezcizitelný.²⁵⁰ Jan Anderle ve své práci dokonce píše, že „zprávy ze 13. století ukazují Loket jako jeden z klíčových hradů království, snad významem druhý po Pražském.“²⁵¹ Není tedy divu, že byl Loket v Maiestas Carolina zařazen na takto důležitou pozici.

3.2. Správa města

Základní správa města a celého kraje byla vykonávána many neboli leníky. Manové měli loketský hrad strážit vojenskými silami, za což byli králem značně finančně kompenzováni, aby se na tuto službu mohli soustředit. Za jejich vojenskou ochranu hradu a města byly manům králem dědičně propůjčeny některé místní statky.²⁵² Z takto získané půdy získávali výnosy a měli řadu dalších výsad, např. se na ně nevztahovalo právo odúmrti nebo měli povolený lov ptactva či drobné zvěře v místních lesích.²⁵³ Mezi jejich povinnosti patřila mimo jiné i správa loketské městské brány, jelikož zdejší městské opevnění bylo pro svoji značnou závislost na hradě bráno jako opevnění hradní. Loketské manství bylo nazýváno Steinleben, tedy manství kamenné. Tento název byl pravděpodobně odvozen od velké skály, na níž byl Loket zbudován.²⁵⁴ V loketském kraji později přibýlo také leuchtenberské manství (nacházelo se v západní části kraje a o Lokti podřízená léna se jednalo až od konce 15. století) a plavenské manství.²⁵⁵ Loketští manové utvořili do jisté míry autonomní celek, který ani postupem času nevymizel v důsledku splnutí s ostatním obyvatelstvem, jak tomu bylo na jiných místech (např. Zvíkov či Bezděz). Manů na Loketsku dokonce početně přibývalo, až byli schopni vytvořit pomyslnou marku českého království, jež mohla mít velkou míru samostatnosti, co se správy týče.²⁵⁶ Loketští manové měli dědičná práva jako šlechtici, podléhali jen králi a purkrabímu, a nakonec si mohli zřídit i vlastní manský soud, který byl velmi

²⁴⁹ BLÁHOVÁ/MAŠEK 2003, 252; VLASÁK 2016, 7 a 24.

²⁵⁰ BLÁHOVÁ/MAŠEK 2003, 171; DURDÍK 2005, 180–181; VOJKOVSKÝ 2012, 11; ŠAMÁNKOVÁ/VONDRA 1963, 9; KAŠIČKA/NECHVÁTAL 1983, 25; ŠUSTA 1948, 194.

²⁵¹ ANDERLE 1998, 4.

²⁵² ŠAMÁNKOVÁ/VONDRA 1963, 7; KAŠIČKA/NECHVÁTAL 1983, 20.

²⁵³ KAŠIČKA/NECHVÁTAL 1983, 20.

²⁵⁴ VOJKOVSKÝ 2012, 3 a 6.

²⁵⁵ SEDLÁČEK 1998, 18; KALISTA 2003, 437.

²⁵⁶ KALISTA 2003, 437.

důležitým správním orgánem Loketska. Pravděpodobně až do doby vlastnictví Lokte Šliky manskému soudu předsedal purkrabí, následně zemský sudí. Každý rok bylo na shromáždění manů vybráno dvanáct z nich, kteří museli být schváleni aktuálním držitelem hradu a následně mohli zasednout na manském soudě. Tento soud byl pro celý kraj nejvyšším a soudce jmenoval sám král. Zasedání loketského manského soudu probíhala na zdejší hradě.²⁵⁷ V neposlední řadě byly na loketském hradě Karlem IV. založeny manské desky, které sloužily k zápisu všech statků Loketska, zatímco ostatní statky českého království byly zapisovány do zemských desek.²⁵⁸

Za vlády Jana Lucemburského byl systém manství rozvinut a uplatnil se v podstatě na všech jeho rovinách. Často byla manství spojena s nejrůznějšími právy, privilegii, povinnostmi a výjimkami, jako např. již zmíněná vojenská služba či dědičnost uděleného majetku a král Jan s tím počítal a dále pracoval.²⁵⁹ Důvodem pro utváření manských statků v pohraničí mohla být souvislost s rodovým zázemím manů, ale také sama blízkost hranice království. Jelikož pohraniční lokace jsou v jistém konstantním ohrožení, jež představují sousední země a zároveň jsou hůře spravovatelné panovníkem ze vzdáleného centra, byla proto správa a zodpovědnost do jisté míry přenesena na many.²⁶⁰ Loketsko bezpochyby k těmto oblastem, které si zachovaly určitou autonomii. Na Loketsku bylo přibližně třicet manů.²⁶¹ Loketská manská práva kodifikuje král Jan Lucemburský listinou ze 4. května 1341,²⁶² později je potvrzuje jak král Karel IV. listinou z 27. listopadu 1349,²⁶³ tak král Václav IV. listinou ze 7. ledna 1388,²⁶⁴ a král Zikmund Lucemburský listinou ze 17. července 1420.²⁶⁵

Nejdůležitějším článkem ve správním systému Lokte byl purkrabí. Ten představoval místního zástupce krále, jemuž se přímo zodpovídal²⁶⁶ a měl na starosti správu nejen ve městě, ale v celém loketském kraji.²⁶⁷ Manové mu byli podřízeni²⁶⁸ a on sám byl pak také předsedou krajského soudu a zároveň předsedou soudu manského, jedná se tak o mocensky nejvyšší lokální postavení.²⁶⁹ Tuto pozici často získávaly osoby králi blízké

²⁵⁷ CIM II, 348–349; SEDLÁČEK 1998, 19; ŠAMÁNKOVÁ/VONDRA 1963, 7 a 8.

²⁵⁸ HEBER 2002, 226; VOJKOVSKÝ 2012, 12.

²⁵⁹ BOBKOVÁ 2018, 350.

²⁶⁰ ŠMAHEL/BOBKOVÁ 2012, 341.

²⁶¹ KUČA/ZEMAN 2006, 29; KAŠIČKA/NECHVÁTAL 1983, 20.

²⁶² CIM II, 348–349; RBM IV, 365–367.

²⁶³ CIM II, 436.

²⁶⁴ CIM II, 798; SEDLÁČEK 1998, 19; NEUBERT 1953, 4.

²⁶⁵ CIM III, 3–5.

²⁶⁶ ŠAMÁNKOVÁ/VONDRA 1963, 7.

²⁶⁷ ŠAMÁNKOVÁ/VONDRA 1963, 8; VOJKOVSKÝ 2012, 3.

²⁶⁸ ŠAMÁNKOVÁ/VONDRA 1963, 7; VOJKOVSKÝ 2012, 3.

²⁶⁹ CIM II, 348–349; KAŠIČKA/NECHVÁTAL 1983, 24.

a jím oblíbené, mnohokrát přímo z řad místních manů.²⁷⁰ V Lokti se v průběhu dějin vystřídal na postu purkrabího přibližně třicet osob.²⁷¹ Prvním známým a doložitelným loketským purkrabím byl Sulislav, jež funkci vykonával v letech 1234 až 1239.²⁷² Dalším známým loketským purkrabím, o němž víme z doby konce vlády krále Václava I., je Jaroš ze Slivna, který byl na postu purkrabího ještě v roce 1253.²⁷³ Jaroš ze Slivna byl ale po nástupu Přemysla Otakara II. na královský trůn roku 1253 odvolán, jelikož při Přemyslově vzpouře zachoval věrnost Přemyslově otci, tehdejšímu českému králi Václavovi I.²⁷⁴ Král Přemysl Otakar II. pak na pozici loketského purkrabího dosadil Oldřicha z Valdeka, jež tuto funkci vykonával do roku 1268, kdy byl následně králem povýšen na purkrabího Pražského a na pozici loketského purkrabího byl opět dosazen Jaroš ze Slivna.²⁷⁵ Dalším v roce 1285 zaznamenaným loketským purkrabím byl Fridrich z Hohenzollernu, který zároveň zastával i post purkrabí norimberského, což nasvědčuje tomu, že jmenování Fridricha do postu loketského purkrabího byl kompromis ze strany krále Václava II. vůči Rudolfovi Habsburskému, otci Václavovy manželky Guty.²⁷⁶ Po Fridrichovi v této funkci pak od roku 1294 působil Hynek z Lichtenburka.²⁷⁷

Prvním purkrabím úřadujícím v době lucemburské vlády byl Vilém Zajíc z Valdeka,²⁷⁸ jež později zároveň zastával pozici nejvyššího maršálka a nejvyššího zemského podkomořího. Dále pak tento post vykonával od roku 1318 Ondřej Junged a od roku 1330 jistý Sejc.²⁷⁹

V roce 1382 nebo 1383²⁸⁰ učinil král Václav IV. dalším loketským purkrabím Zdimíra ze Sedlce, zmíněného již v předchozí kapitole. Zdimír byl v této funkci pravděpodobně do roku 1397 nebo 1398²⁸¹ a pohyboval se v úzkých společenských kruzích přímo samotného krále Václava IV. O Zdimírovi ze Sedlce je v publikaci F. Kašičky a B. Nechvátala psáno, že: „... *byl příslušníkem drobné šlechty, členem královské rady Václava IV. a společně s Janem Čúchem a dalšími založil v Praze (v roce 1382)*²⁸² *při kapli Božího Těla bratrstvo kladiva a obruče, jehož čelním představitelem byl sám*

²⁷⁰ KAŠIČKA/NECHVÁTAL 1983, 20.

²⁷¹ VOJKOVSKÝ 2012, 6.

²⁷² RBM I, 391; ANDERLE 1998, 4; KAŠIČKA/NECHVÁTAL 1983, 19–20.

²⁷³ VOJKOVSKÝ 2012, 3.

²⁷⁴ BLÁHOVÁ 1987, 359 – Příbík Pulkava z Radenína; VOJKOVSKÝ 2012, 6.

²⁷⁵ SEDLÁČEK 1998, 18; VOJKOVSKÝ 2012, 6; KAŠIČKA/NECHVÁTAL 1983, 20.

²⁷⁶ KAŠIČKA/NECHVÁTAL 1983, 20.

²⁷⁷ KALISTA 2003, 437; KAŠIČKA/NECHVÁTAL 1983, 20.

²⁷⁸ VOJKOVSKÝ 2012, 6.

²⁷⁹ VOJKOVSKÝ 2012, 6; KAŠIČKA/NECHVÁTAL 1983, 20.

²⁸⁰ KAŠIČKA/NECHVÁTAL 1983, 25; MENCLOVÁ 1972, 151.

²⁸¹ KAŠIČKA/NECHVÁTAL 1983, 25; MENCLOVÁ 1972, 151.

²⁸² ŠAMÁNKOVÁ/VONDRA 1963, 11.

*král Václav.*²⁸³ Jelikož byl Zdimír nejenom loketským purkrabím, ale zároveň také krajským úředníkem, zastával některé jeho povinnosti místopurkrabí Jindřich Rausengrüner.²⁸⁴

Mezi lety 1405 až 1412 působil jako loketský purkrabí Albert starší z Kolovrat, pán na Libštejně.²⁸⁵ Zajímavostí týkající se purkrabího Alberta je úloha jemu uložená králem a to ta, že měl na Lokti chovat 24 koní.²⁸⁶ Dalším loketským purkrabím se stal Janek Maleřík, který tuto funkci vykonával ještě roku 1420.²⁸⁷ Šlo opět o osobu králi blízkou a oddanou, byl rytířem a královským komorníkem a post purkrabího pravděpodobně plnil dobře, jelikož byl štědře odměňován, např. mu byl králem 16. července 1407 za 200 kop pražských grošů zastaven Hartenberg²⁸⁸ a 16. března 1413 mu byl, opět králem, udělen v léno nedaleký Nejdek i s tamním hradem.²⁸⁹ Také mu byla Václavem IV. svěřena oprava v té době sešlého loketského hradu, na kterou od panovníka získal 21. srpna 1414 200 kop.²⁹⁰

Zikmund Lucemburský zastavil Loket Půtovi z Ilburka,²⁹¹ pravděpodobně roku 1422²⁹² a to za odevzdání statku Mšený, resp. jako kompenzace za jeho zničení husity.²⁹³ Půta se následně stal loketským purkrabím a roku 1426 mu bylo Loketsko za 4762 kop zastaveno.²⁹⁴ S Půtou měli místní měšťané časté obtíže a konflikty, protože po loketských městech a vazalech vyžadoval, jako držitel loketského hradu, placení berně každý rok. Král proto pověřil falckraběte rýnského a vévodu bavorského Jana, aby tento spor vyřešil. Jan následně 6. listopadu 1427 rozhodl, že Půta na každoroční berni nárok nemá, jelikož Loketští mají královské privilegium, které toto ustanovuje a kde je uvedeno, že jejich jedinou povinností je zaplatit poloviční částku berně, pokud je mimořádně vypsána králem.²⁹⁵ Spory mezi Půtou a Loketskými však postupně nabývaly a gradovaly až 7. března 1432 císař stanovil roční ultimátum Chebské radě na vyřešení sporů a zhotovení potřebných písemností; zároveň nakázal klid, který však Půta nerespektoval

²⁸³ KAŠIČKA/NECHVÁTAL 1983, 25; ŠAMÁNKOVÁ/VONDRA 1963, 11.

²⁸⁴ VOJKOVSKÝ 2012, 13.

²⁸⁵ CIM II, 1141; SEDLÁČEK 1998, 19–20; MENCLOVÁ 1972, 150; KAŠIČKA/NECHVÁTAL 1983, 25; VOJKOVSKÝ 2012, 13.

²⁸⁶ KAŠIČKA/NECHVÁTAL 1983, 25; VOJKOVSKÝ 2012, 13.

²⁸⁷ SEDLÁČEK 1998, 20; KAŠIČKA/NECHVÁTAL 1983, 26; VOJKOVSKÝ 2012, 14.

²⁸⁸ RA II, 1418; HEBER 2002, 227.

²⁸⁹ PELCL 1788, 617; HEBER 2002, 227; VOJKOVSKÝ 2012, 14.

²⁹⁰ RA II, 1418; HEBER 2002, 227; SEDLÁČEK 1998, 20; KAŠIČKA/NECHVÁTAL 1983, 26.

²⁹¹ HEBER 2002, 227.

²⁹² VOJKOVSKÝ 2012, 15.

²⁹³ VOJKOVSKÝ 2012, 15–16.

²⁹⁴ SEDLÁČEK 1998, 20.

²⁹⁵ NA, ČG, sign. 199; SEDLÁČEK 1998, 20–21; VOJKOVSKÝ 2012, 16.

a jeho loketští odpůrci se jeho činům samozřejmě bránili.²⁹⁶ Nakonec údajně Loketští Půtovi vzali jistý perlový věnec, číši a lžíci, dokonce ho pravděpodobně také zajali a donutili k sepsání míru.²⁹⁷ Půta měl zaplatit své dluhy a Loketští mu poté měli vrátit již zmíněné zcizené předměty nebo je zaplatit. Dále měl Půta na Lokti zanechat svoji pušku, kterou mu měl král v Uhrách vykompenzovat její váhou ve mědi. V neposlední řadě měli být všichni zajatci propuštěni.²⁹⁸

Císař k Loketsku připojil Hroznětín, který odkoupil od kláštera premonstrátů v Teplé.²⁹⁹ Poté bylo Půtovi Loketsko za kompenzaci na dluh odebráno a nějaký čas bylo v držbě samotného Zikmunda Lucemburského, A. Sedláček chybně uvádí, že tomu tak bylo do roku 1437,³⁰⁰ s čímž souhlasí i R. Vojkovský,³⁰¹ nicméně např. F. A. Heber ve své publikaci píše, že Půtovi bylo Loketsko a post loketského purkrabího odebrány v roce 1431 a Zikmund kraj sám držel do roku 1434.³⁰² Loketsko, společně s hradem i městem Loket bylo opravdu listinou, vydanou v Řezně dne 28. září 1434, zastaveno Kašparovi Šlikovi.³⁰³ Císař Zikmund potřeboval finanční prostředky, a proto nechal Loketsko zastavit za 11900 kop pražských grošů³⁰⁴ právě Kašparovi Šlikovi, který působil jako jeho kancléř a purkrabí v Chebu. Kašparovi zároveň poskytl peníze na opravu hradu, který byl v té době ve špatném stavu.³⁰⁵ Spolu s Loktem získal Kašpar od krále Zikmunda dále také Ostrov, Karlovy Vary, hrad Andělskou Horu, Hroznětín, a hrad Ostroh.³⁰⁶ Kašpar Šlik měl následně od roku 1444 konflikty s Půtovým synem Vilémem z Ilburka, kvůli penězům, které císař Zikmund Půtovi nesplatil. Vilém se tak snažil získat Loket jako kompenzaci³⁰⁷ a tento konflikt byl definitivně vyřešen až listinou krále Jiřího ze dne 15. května 1461 potvrzující Šlikům starší listinu krále Zikmunda, a tím i vlastnictví Lokte.³⁰⁸ Rod Šliků Loket vlastnil po mnoho generací až do roku 1547. Hrad si za tu dobu prošel další významnou rekonstrukcí a stal se tak reprezentačním sídlem tohoto rodu.

²⁹⁶ SEDLÁČEK 1998, 21.

²⁹⁷ SEDLÁČEK 1998, 21.

²⁹⁸ SEDLÁČEK 1998, 21.

²⁹⁹ SEDLÁČEK 1998, 21.

³⁰⁰ SEDLÁČEK 1998, 21.

³⁰¹ VOJKOVSKÝ 2012, 16.

³⁰² HEBER 2002, 227.

³⁰³ CIM III, 101; FRRB I, 177; ZÁRUBA 2014, 65; NEUBERT 1953, 4; HEBER 2002, 227; BÍLEK 2019, 217; KAVKA 1998b, 182.

³⁰⁴ HEBER 2002, 227.

³⁰⁵ VOJKOVSKÝ 2012, 16.

³⁰⁶ CIM III, 101; KAVKA 1998b, 182.

³⁰⁷ CIM III, 101; SEDLÁČEK 1998, 22.

³⁰⁸ CIM III, 102.

Císař Zikmund byl tedy posledním Lucemburkem a na dlouho i posledním českým panovníkem, který Loket vlastnil.³⁰⁹

3.3. Práva a privilegia města

Již za vlády Přemyslovců získalo město Loket řadu práv a privilegií královského města.³¹⁰ F. Kašička a B. Nechvátal o loketských městských právech ve své publikaci píše následující:

„Staré městské právo ustanovovalo povinnost všech obyvatel a loketských manů snášet s městem vše dobré i zlé. Součástí práva bylo svobodné odkazování majetku, držení krčem, sladoven a masných krámů a svobodné provozování řemesel, což bylo zdrojem značných příjmů. Tato práva se přirozeně vztahovala jen na měšťany, kteří v Lokti vlastnili dům.“³¹¹

Původně město Loket vycházelo, jak je již výše zmíněno, z práva chebského, nicméně brzy získalo na významu a postupně se jeho právní a správní systém stal vzorem pro mnohá další města v okolí, mezi něž patřily např. Karlovy Vary (listina z 14. srpna 1370),³¹² Ostrov (listina z 21. prosince 1387),³¹³ Kraslice, Žlutice či Bečov.³¹⁴

Základní správu města vykonávala městská rada skládající se z 12 konšelů, z nichž každý rok šest odstoupilo a bylo zvoleno šest nových.³¹⁵ Tito konšelé měli za povinnost starat se o bezpečnost ve městě, měli na starost dohled nad obchodem, řemesly, protipožární ochranu a zasedali na městském soudě, kde se projednávaly přestupky obyvatel města kromě závažných případů, které byly vyhrazeny soudu královskému.³¹⁶

Jan Lucemburský, jak bylo již zmíněno výše, ustanovil, že loketský lenní man nebo obyvatel Loketska smí být předvolán pouze před soud krajský, sídlící v Lokti a pouze tímto soudem může být dotyčný souzen.³¹⁷ K tomuto ustanovení došlo v důsledku častých sporů mezi purkrabím a obyvateli Lokte a mnohých stížností na zneužívání a překračování pravomocí purkrabího.³¹⁸ Král Jan zároveň v roce 1341 upřesnil v listině odvádění daní a berní v celém loketském kraji.³¹⁹

³⁰⁹ VOJKOVSKÝ 2012, 59.

³¹⁰ NEUBERT 1953, 2.

³¹¹ KAŠIČKA/NECHVÁTAL 1983, 24; ŠAMÁNKOVÁ/VONDRA 1963, 8.

³¹² CIM II, 630–632.

³¹³ CIM II, 794–797.

³¹⁴ VLASÁK 2016, 42; KAŠIČKA/NECHVÁTAL 1983, 24; ŠAMÁNKOVÁ/VONDRA 1963, 8.

³¹⁵ CIM I, 49; CIM II 321–322; KAŠIČKA/NECHVÁTAL 1983, 24.

³¹⁶ CIM I, 49; CIM II 321–322; KAŠIČKA/NECHVÁTAL 1983, 24; ŠAMÁNKOVÁ/VONDRA 1963, 8.

³¹⁷ CIM II, 348–349; KAŠIČKA/NECHVÁTAL 1983, 24; ŠAMÁNKOVÁ/VONDRA 1963, 8.

³¹⁸ ŠAMÁNKOVÁ/VONDRA 1963, 8.

³¹⁹ CIM II, 349; NEUBERT 1953, 4; KUČA/ZEMAN 2006, 29; KAŠIČKA/NECHVÁTAL 1983, 24.

Roku 1352 potvrdil král Karel IV. Lokti privilegia královského města, která Lokti byla udělena v roce 1337 jeho otcem Janem Lucemburským a později shořela při velkém požáru, který Loket postihl právě v roce 1352.³²⁰ Rozsáhlý požár zasáhl nejenom město, ale i hrad a byly při něm zničeny všechny městské listiny. Dle V. Vlasáka k požáru došlo někdy mezi koncem října a začátkem listopadu roku 1352, jelikož nejstarší dochovaná listina uložená v městském archivu je z 31. října 1352.³²¹ Tato Karlem obnovená práva kodifikovala doposud panující stav a také byla schopna městu do budoucna zajistit hospodářskou stabilitu a další vývoj.³²² Velmi zajímavé je osvobození měšťanů Lokte a jejich potomků od všech berní, daní i dávek „na věčné časy“, které se ve zmíněné listině udělené králem Karlem IV. nachází.³²³ Vydány byly dvě verze a to německá ze dne 23. listopadu a latinská ze dne 24. listopadu³²⁴, obě roku 1352.³²⁵ Možným důvodem pro udělení takové ojedinělé výsady je snaha pomoci městu, které se potřebovalo finančně vzpamatovat z rozsáhlého požáru.³²⁶ Nově mělo město Loket vůči panovníkovi pouze jedinou povinnost a tou bylo předání dřevěného poháru naplněného 5 librami³²⁷ švábských halířů panovníkovi při každém jeho příjezdu do Lokte.³²⁸ Tento rituál měl vždy proběhnout pouze při panovníkově první návštěvě v roce.³²⁹ Pohár byl dlouhou dobu uchováván na radnici.³³⁰ Dnes bychom repliku jeho barokní verze, která byla zhotovena v květnu 1637 norimberským řezbářem Achatiem Hillingem,³³¹ našli vystavenou na loketském hradě v severním paláci společně s fotokopií listiny, která tuto daňovou výsadu uděluje. Takovéto daňové zvýhodnění bylo velmi ojedinělé. Královská města odváděla areální úrok a královskou berní, takže do vydání listy z roku 1352 Loket králi odváděl odhadem 80 až 100 kop grošů ročně a nově stanovených pět liber švábských halířů bylo pouze přibližně 6 až 7 kop grošů, jedná se tedy o daňovou úlevu opravdu markantní.³³² Tato výsada pravděpodobně dopomohla k rychlému obnovení stability města a jeho brzkému návratu k prosperitě.³³³

³²⁰ SEDLÁČEK 1998, 19; KAŠIČKA/NECHVÁTAL 1983, 24; VOJKOVSKÝ 2012, 11.

³²¹ VLASÁK 2016, 30.

³²² KAŠIČKA/NECHVÁTAL 1983, 24.

³²³ KAŠIČKA/NECHVÁTAL 1983, 25; ŠAMÁNKOVÁ/VONDRA 1963, 8.

³²⁴ CIM II, 491–493.

³²⁵ HEBER 2002, 226; VOJKOVSKÝ 2012, 11; VLASÁK 2016, 30.

³²⁶ KAŠIČKA/NECHVÁTAL 1983, 25; ŠAMÁNKOVÁ/VONDRA 1963, 8.

³²⁷ CIM II, 491–493; ŠAMÁNKOVÁ/VONDRA 1963, 8; VLASÁK 2016, 33.

³²⁸ CIM II, 491–493; KAŠIČKA/NECHVÁTAL 1983, 25.

³²⁹ CIM II, 491–493; VLASÁK 2016, 33.

³³⁰ HEBER 2002, 226.

³³¹ VLASÁK 2016, 34.

³³² VLASÁK 2016, 33.

³³³ KAŠIČKA/NECHVÁTAL 1983, 25.

K roku 1352 je také v Lokti doloženo právo mílové (v okruhu jedné míle nesměl být vystavěn nový pivovar, šenk či kovárna, které by mohli mít negativní vliv na ekonomiku města tím, že by místním podnikům konkurovali).³³⁴ Dne 31. října 1352³³⁵ král Karel IV. vydal nařízení, ve kterém stojí, že obchodníci, kteří převážejí drahé zboží z Lokte nebo Slavkova dále do Čech, musí využívat královskou cestu vedoucí na Kadaň a obchodníci, kteří převážejí zboží méně drahé, smějí využívat i cestu směřující na Radešov a Žlutice a 27. listopadu 1366 vydal nařízení, ve kterém se píše, že kupci, putující z Chebu do Prahy, musejí své zboží vozit po cestě přes Cheb, Loket, Ostrov, Kadaň, Žatec, Louny a Slaný.³³⁶ To je pravděpodobně spojeno Karlovou snahou o kontrolu obchodu proudícího z a do českého království a záměr přesunout ho na frekventované a lépe sledované cesty. Václav IV. 15. března 1382 potvrdil městu i předměstí jejich práva udělená Karlem IV.³³⁷ a následně vydal 5. května 1391 nařízení, dle kterého museli kupci procházet Loktem, dále pak Žatec a Slaný, což měštům velmi prospělo,³³⁸ protože obchodníci byli takto nuceni prodávat na tržištích již zmíněných měst.³³⁹ Při svém pobytu v Lokti v roce 1398, konkrétně 13. srpna udělil král Václav privilegia loketským městským trhům.³⁴⁰

V neposlední řadě potvrdil Karel IV. 10. června roku 1359 právo opatrování městské brány loketským manům, bratrům Sletenerům.³⁴¹ Tito manové městskou bránu spravovali až do 20. května roku 1412, kdy ji od nich, spolu se všemi k ní náležícími statky, odkoupilo město a zmíněné statky dostalo do držení v léno.³⁴²

Dne 16. listopadu 1406 bylo Lokti králem Václavem IV. uděleno také právo hrdelního trestu.³⁴³ Je možné, že k udělení této výsady došlo v důsledku všeobecného společenského neklidu doby předhusitské. V souvislosti s tím bylo městu ve stejné listině králem uděleno i právo vyhostit osobu, která by odporovala či nesouhlasila s usnesením městské rady.³⁴⁴ Zároveň vydal nařízení, kde stojí, že hradby, obranné věže a cesty, které jsou součástí opevnění a mají být udržovány a vylepšovány.³⁴⁵ Listinou z 13. dubna

³³⁴ CIM II, 491–493; HEBER 2002, 226; VOJKOVSKÝ 2012, 11; VLASÁK 2016, 35.

³³⁵ CIM II, 487–488.

³³⁶ CIM II, 615–616.

³³⁷ CIM II, 743–744; KAŠIČKA/NECHVÁTAL 1983, 25; HEBER 2002, 227; SEDLÁČEK 1998, 19; NEUBERT 1953, 4.

³³⁸ PELCL 1788, 241; HEBER 2002, 227.

³³⁹ VOJKOVSKÝ 2012, 12.

³⁴⁰ RA I, 22; HEBER 2002, 227.

³⁴¹ RBM VII/1, 149; SEDLÁČEK 1998, 19–20; VOJKOVSKÝ 2012, 12.

³⁴² CIM II, 1150–1152; VOJKOVSKÝ 2012, 12.

³⁴³ CIM II, 1058–1060; SEDLÁČEK 1998, 19; KAŠIČKA/NECHVÁTAL 1983, 26; VOJKOVSKÝ 2012, 13.

³⁴⁴ CIM II, 1058–1060; KAŠIČKA/NECHVÁTAL 1983, 26; HEBER 2002, 227.

³⁴⁵ PELCL 1788, 520; HEBER 2002, 227.

1412 zakládá jednotu, která se měla starat o ochranu zemského míru na Loketsku a Chebsku a měla tak dopadat a trestat ty, kteří se dopustili, loupeže, krádeže, vraždy či žhářství.³⁴⁶

Král Zikmund Lucemburský městu Loket potvrdil jeho svobody listinou ze dne 16. července 1420. V té samé listině také povolil loketskému purkrabímu rozhodovat, se souhlasem městské rady, o obsazení postu zemského soudce. Zemský soudce následně měl purkrabímu a radě skládat přísahu. Purkrabímu zde také udělil právo určovat písaře Loketska.³⁴⁷

3.4. Obyvatelé města a další významné osobnosti

Vývoj Lokte jako středověkého města byl dovršen za lucemburské vlády, o loketském obyvatelstvu z této doby však nevíme mnoho. V Lokti se nikdy nevytvořila významná vrstva městského patriciátu, kterou můžeme sledovat např. v nedalekém Chebu, kde zásadně ovlivňovala politický chod města.³⁴⁸ Ti nejbohatší loketští obyvatelé většinou vlastnili honosné domy na náměstí či podél hlavní ulice.³⁴⁹ Tato měšťanská třída se živila převážně obchodem či řemesly, vztahovala se na ni práva loketských občanů a aktivně se podílela na politickém dění ve městě, jelikož právě z těchto řad byli voleni konšelé do městské rady.³⁵⁰ Příslušníci této chudší střední vrstvy loketských obyvatel, žili povětšinou jako nájemníci, tzv. podruzi, a to převážně na předměstí. Živili se různými řemesly, jednalo se např. o kováře, či jircháře, barvíře a pláteníky, kteří pro svoji práci využívali volných prostranství v blízkosti řeky Ohře (převážně na loukách Robičského předměstí).³⁵¹ Nejchudší byli pak ti, kteří neměli vlastní majetek a vykonávali nějakou službu, např. děvečky, tovaryši a čeledíni.³⁵²

³⁴⁶ CIM II, 1141–1148.

³⁴⁷ CIM III, 1; SEDLÁČEK 1998, 20; KAŠIČKA/NECHVÁTAL 1983, 31.

³⁴⁸ KAŠIČKA/NECHVÁTAL 1983, 24; ŠAMÁNKOVÁ/VONDRA 1963, 8.

³⁴⁹ ŠAMÁNKOVÁ/VONDRA 1963, 8.

³⁵⁰ ŠAMÁNKOVÁ/VONDRA 1963, 8.

³⁵¹ ŠAMÁNKOVÁ/VONDRA 1963, 8; VOJKOVSKÝ 2012, 11–12; KAŠIČKA/NECHVÁTAL 1983, 24.

³⁵² ŠAMÁNKOVÁ/VONDRA 1963, 8.

Kromě již zmíněných loketských manů bratří Sletenerů a četných purkrabích, víme také např. o zámožném lékaři Jindřichovi, který byl v Lokti zaznamenán roku 1356,³⁵³ Frenclu z Dubu, rytíři a loketském manovi, kterému v roce 1369 patřil zámeček v Doubí (dnes část Karlových Varů),³⁵⁴ o Johannesovi ze Zvěstovic, o kterém se dozvídáme v listině z 9. prosince 1417³⁵⁵ nebo o Hanušovi Puchelpergerovi, jehož listem z 1. června 1412 král Václav IV. částečně osvobozuje od placení desátku loketského zemského písaře.³⁵⁶

³⁵³ KAŠIČKA/NECHVÁTAL 1983, 24.

³⁵⁴ KAREL 2009, 42.

³⁵⁵ CIM II, 1152.

³⁵⁶ CIM II, 1152.

4. Stavební činnost ve městě

Město Loket vznikalo postupně pod loketským hradem (hlavně na jeho jižní a západní straně),³⁵⁷ údajně již za vlády krále Přemysla Otakara I., který zde v roce 1227³⁵⁸ pobýval se svojí rodinou a družinou.³⁵⁹ Proces, při kterém se z podhradí postupně stávalo město, započal pravděpodobně kolem roku 1200³⁶⁰ a byl dokončen nejpozději k roku 1308, kdy bylo podhradí povýšeno na město.³⁶¹ Již král Přemysl Otakar II. přizval kolonizátory původně německé či získané za pomoci klášterů Teplá a Osek, aby loketský kraj osídlili.³⁶² V důsledku přílivu nových obyvatel a omezené rozlohy řekou obtékané ostrožny, vznikla brzy i předměstí a to nejpozději na počátku 14. století.³⁶³ Historické centrum města je koncentrováno převážně kolem protáhlého, srpovitě zalomeného náměstí, jež se rozléhá na jihu a jihovýchodě pod hradem. Městské centrum sice po velkém požáru v roce 1725 získalo převážně barokní ráz, nicméně se dodnes nachází na středověkém půdorysu,³⁶⁴ který získalo pravděpodobně po velkém požáru v roce 1352.³⁶⁵ Původní domy postavené ve městě byly pravděpodobně zprvu hrázděné a nacházely se v blízkosti hradeb.³⁶⁶ Řada městských domů má středověké základy či sklep, jako např. dům čp. 10,³⁶⁷ ve kterém byly dokonce nalezeny pozůstatky možné veřejné měšťanské parní lázně ze 14.–15. století.³⁶⁸ Další gotické prvky a části, např. sklepení pocházející ještě z doby před husitskou revolucí, bychom mohli vysledovat i u domů čp. 99, 101, 102, 103 a pravděpodobně i čp. 105. Všechny tyto domy se nacházejí na jižní straně loketského náměstí.³⁶⁹ Zajímavé pozdně středověké portály bychom našli např. v domech čp. 4 (lomený³⁷⁰), 9, 47 (sedlový³⁷¹), 73 nebo 75.³⁷²

³⁵⁷ NEUBERT 1953, 7.

³⁵⁸ VLASÁK 2017, nepag.; ZÁRUBA 2014, 65.

³⁵⁹ NEUBERT 1953, 2.

³⁶⁰ VOJKOVSKÝ 2012, 3.

³⁶¹ FIŠERA 2007, 128; ŠAMÁNKOVÁ/VONDRA 1963, 8.

³⁶² FRB III, 476; BLÁHOVÁ 1987, 545 – Jan Neplach; DAVID/SOUKUP 2012, 20; KAŠIČKA/NECHVÁTAL 1983, 22; ŠAMÁNKOVÁ/VONDRA 1963, 6; SEDLÁČEK 1998, 18.

³⁶³ KAŠIČKA/NECHVÁTAL 1983, 22.

³⁶⁴ NEUBERT 1953, 8.

³⁶⁵ VLASÁK 2016, 37.

³⁶⁶ ŠAMÁNKOVÁ/VONDRA 1963, 7; VOJKOVSKÝ 2012, 3.

³⁶⁷ SMOLA 2017, 115; ŠAMÁNKOVÁ/VONDRA 1963, 11.

³⁶⁸ ZEMAN 2010, 167.

³⁶⁹ KAŠIČKA/NECHVÁTAL 1983, 29–30.

³⁷⁰ ŠAMÁNKOVÁ/VONDRA 1963, 11.

³⁷¹ ŠAMÁNKOVÁ/VONDRA 1963, 11.

³⁷² SMOLA 2017, 115.

Dále byl ve zdi domu čp. 22 nalezen z kamene zhotovený znak Českého království datovaný cca do roku 1400.³⁷³

Loketské městské opevnění bylo velice rozsáhlé, šlo o dvojitou, místy i trojitou hradební zeď s několika střeleckými baštami (pravděpodobně osmi).³⁷⁴ Václavovi IV. Loket mezi léty 1406 až 1407³⁷⁵ sloužil jako opora při sporech a bojích s Ruprechtem Falckým,³⁷⁶ proto v těchto letech nechal král Václav opravit a rozšířit opevnění celého města i hradu.³⁷⁷ Dále také nařídil, jak je již zmíněno v jedné z předchozích kapitol, aby obranné věže a cesty, které jsou součástí opevnění, byly udržovány s dobrým stavu a vylepšovány.³⁷⁸ Dle listiny z roku 1406 měly na tyto opravy být využívány finance získané z pokut, jež byly uděleny zločincům a občanům, kteří nesouhlasili se správou města.³⁷⁹ Hlavní hradební zeď měla šířku 1,3 metry, místy až 1,5 metru³⁸⁰ a místy pravděpodobně dosahovala výšky až 5 metrů.³⁸¹ Jako stavební materiál byl využit primárně lomový kámen, dále pak např. dřevo užívané na ochozech, které se nacházely na vnitřní straně hradebních zdí a byly zastřešeny šindelovou střechou.³⁸² Součástí hradby bylo také několik hranolových věží,³⁸³ které byly navzájem spojeny ochozem s cimbuřím.³⁸⁴ Loketské městské opevnění je neodmyslitelně závislé na hradě samotném. Na severozápadě navazovala hradba na budovu markrabství a postupně se stáčela kolem celého města, resp. dnešního historického centra. K jihovýchodnímu nároží markrabství se pak pojil další hradební pás, který se stáčel kolem jižní části hradního komplexu, obepisoval přístupovou cestu k němu a následně klesal podél skály dolů. Zde byl pravděpodobně připojen k Dolnímu hradu (viz níže) a zbytku opevnění, jež obepínalo město. Tento pás byl zesílen čtyřmi půlválcovými baštami, které se nedochovaly.³⁸⁵ Loketské městské opevnění bylo v roce 1840 levně rozprodáno osobám, kterým náležely pozemky a objekty v jeho blízkosti.³⁸⁶ Části loketského opevnění bychom zde našli dodnes. Velmi dobře je zachovalé opevnění viditelné

³⁷³ NEUBERT 1953, 8.

³⁷⁴ NEUBERT 1953, 9; BERNAU/JIRÁSEK 1896, 120; SMOLA 2017, 103.

³⁷⁵ DAVID/SOUKUP 2012, 20.

³⁷⁶ NEUBERT 1953, 4.

³⁷⁷ KAŠIČKA/NECHVÁTAL 1983, 26; MENCLOVÁ 1972, 151; VOJKOVSKÝ 2012, 14.

³⁷⁸ PELCL 1788, 520; HEBER 2002, 227; VOJKOVSKÝ 2012, 14.

³⁷⁹ CIM II, 1058–1059; ŠAMÁNKOVÁ/VONDRA 1963, 12.

³⁸⁰ KAŠIČKA/NECHVÁTAL 1983, 27; VOJKOVSKÝ 2012, 34; SMOLA 2017, 103.

³⁸¹ SMOLA 2017, 103.

³⁸² SMOLA 2017, 103.

³⁸³ MENCLOVÁ 1972, 151.

³⁸⁴ SMOLA 2017, 103.

³⁸⁵ MENCLOVÁ 1972, 469.

³⁸⁶ NEUBERT 1953, 9; BERNAU/JIRÁSEK 1896, 120.

převážně na jižním a východním okraji historického centra³⁸⁷ a z velké části se jedná o opevnění postavené v době lucemburské, tedy ve století 14. a na počátku století 15.³⁸⁸ Z několika věží, které byly součástí fortifikačního systému, se dodnes zachovaly dvě, a to Robičská věž (Robitschturn) a Černá věž (Poserturm).³⁸⁹ V publikaci D. Menclové najdeme zajímavé srovnání loketského a rothenburgského městského opevnění. Stejně jako v Lokti, i v Rothenburgu měl na výstavbu městského opevnění vliv král Václav IV. Rothenburgskou fortifikaci, která zde probíhala mezi lety 1397 až 1408, nechal z podnětu krále Václava provést jeho spojenec, rychtář Jindřich Toppeler.³⁹⁰

Hlavní a v podstatě jediná městská brána byla postavená v severovýchodní části města na úzké šíji, která spojuje loketskou ostrožnu s okolím. Vybudována byla již ve 13. století a přestavěna byla v roce 1588.³⁹¹ Průjezd této brány byl tvořen dvěma lomovými oblouky postavenými za sebou, brána byla tedy zdvojená a terasovitá.³⁹² Z toho tedy vyplývá, že se jednalo o bránu podobnou zdvojené hradní bráně, nicméně vzniklý prostor mezibraní byl u brány městské větší než u brány hradní. Vnější oblouk fungoval jako brána parkánová a byl napojen na severní stěnu věže. Vnitřní byl přimknutý k nároží domu čp. 81, ve kterém se zachovaly středověké části, které mohou souviset s dřívějším bočním přístupem do hradního komplexu.³⁹³ Zmíněná šíje byla navíc pravděpodobně přeřta příkopem,³⁹⁴ přes který byl postaven nejdříve padací most³⁹⁵ a na konci 16. století most zděný.³⁹⁶ Z každé strany vnější brány stála v předbrání bašta. Do dnešní doby se zachovala pouze jedna z těchto dvou bašt (při vstupu do města se jedná o levou baštu), nazývaná Teylturm, která byla v roce 1854 přestavěna na obytný dům (čp. 129).³⁹⁷ Celému komplexu, jež tvořily dva portály hlavní brány, mezibraní, dvě bašty a Černá věž, se souhrnně říkalo Dolní hrad.³⁹⁸ V mezibraní byly postaveny budovy primárně hospodářského charakteru, např. huť, která patřila již v předchozí kapitole zmíněnému Johannesovi ze Zvěstovic.³⁹⁹ V roce 1680 byla přístupová cesta k Lokti rozšířena

³⁸⁷ KAŠIČKA/NECHVÁTAL 1983, 27; ANDERLE 1998, 9.

³⁸⁸ ANDERLE 1998, 9; KAŠIČKA/NECHVÁTAL 1983, 27.

³⁸⁹ MENCLOVÁ 1972, 151.

³⁹⁰ MENCLOVÁ 1972, 151.

³⁹¹ FIŠERA 2007, 128.

³⁹² HEBER 2002, 210.

³⁹³ KAŠIČKA/NECHVÁTAL 1983, 29.

³⁹⁴ KAŠIČKA/NECHVÁTAL 1983, 29; ŠAMÁNKOVÁ/VONDRA 1963, 12.

³⁹⁵ HEBER 2002, 210.

³⁹⁶ FIŠERA 2007, 128.

³⁹⁷ FIŠERA 2007, 128.

³⁹⁸ SMOLA 2017, 105; FIŠERA 2007, 128; VLASÁK 2016, 19; DURDÍK 2005, 179.

³⁹⁹ CIM II, 1152; VLASÁK 2016, 19.

odstřelem skály.⁴⁰⁰ Pravá bašta spolu s bránou samotnou byly ve 30. letech 19. století⁴⁰¹ zbořeny, aby na jejich místě mohla vzniknout reálná škola a přístupová cesta do města mohla být ještě více rozšířena.⁴⁰²

Na severovýchodě městského centra se nachází dvaatřicetimetrová gotická hranolová věž, jež byla postavena při posílení městského opevnění za vlády krále Václava IV.⁴⁰³ V době svého vzniku vykonávala funkci věže strážní v blízkosti městské brány.⁴⁰⁴ Tato stavba získala po své úpravě ve 20. století název Černá věž, pod kterým je známa dodnes.⁴⁰⁵ Má pět pater, jako stavební materiál zde byl využit, stejně jako u hradeb, lomový kámen a její nároží jsou armovaná.⁴⁰⁶ Původní vstup do ní byl připojen k hradebnímu ochozu.⁴⁰⁷ Ve spodní části věže se nacházela hladomorna a v části horní pak světnice pro věžného.⁴⁰⁸ Věž se v Lokti nachází dodnes, na její vrcholek se můžeme dostat po barokním šnekovitém schodišti. Původně byla zakončena cimbuřím,⁴⁰⁹ dnes je již zastřešena nízkou střechou přílbovitého typu,⁴¹⁰ na níž se nachází nástavec s hodinami a lucernou.⁴¹¹

Zajímavým počinem, co se městského opevnění týče, je výstavba Robičské brány, resp. spíše branky s již výše zmíněnou Robičskou věží. Tento objekt byl také postaven za vlády krále Václava IV. Branka se nacházela jihozápadně od náměstí a dříve vedla na jih k řece a do Robičského předměstí, které se nachází v údolí řeky Ohře, v blízkosti Robičského vrchu.⁴¹² Dodnes stojící věži se říká buď jednoduše Robičská, nebo také Bílá věž.⁴¹³ V komunikačním a fortifikačním systému sice nebyla příliš významná, nicméně jde o první čistě městskou a na hradě nezávislou fortifikační stavbu.⁴¹⁴ Věž je zhotovena opět z lomového kamene⁴¹⁵ a její nároží ve spodní části jsou vyztužena bosovanými kvádry.⁴¹⁶ V patře se na konzolách nachází prevét.⁴¹⁷ Na vrchu je k vidění stanová

⁴⁰⁰ VOJKOVSKÝ 2012, 10; HEBER 2002, 210.

⁴⁰¹ SMOLA 2017, 105; FIŠERA 2007, 128.

⁴⁰² NEUBERT 1953, 9.

⁴⁰³ FIŠERA 2006, 135.

⁴⁰⁴ VLASÁK 2016, 17; FIŠERA 2006, 136.

⁴⁰⁵ SMOLA 2017, 105.

⁴⁰⁶ FIŠERA 2006, 135; SMOLA 2017, 105.

⁴⁰⁷ FIŠERA 2006, 135; SMOLA 2017, 105.

⁴⁰⁸ FIŠERA 2006, 135–136.

⁴⁰⁹ VLASÁK 2016, 17.

⁴¹⁰ SMOLA 2017, 105.

⁴¹¹ FIŠERA 2006, 136; SMOLA 2017, 105.

⁴¹² HEBER 2002, 210.

⁴¹³ VOJKOVSKÝ 2012, 34.

⁴¹⁴ NEUBERT 1953, 8; KAŠIČKA/NECHVÁTAL 1983, 29.

⁴¹⁵ SMOLA 2017, 103–104.

⁴¹⁶ KAŠIČKA/NECHVÁTAL 1983, 29; MENCLOVÁ 1972, 151.

⁴¹⁷ ZEMAN/PRUDÍK/BALÍK 2005, 42; KAŠIČKA/NECHVÁTAL 1983, 29; SMOLA 2017, 104.

střecha, která má konkávně prolomené hřebeny.⁴¹⁸ I na Robičské věži, stejně jako na věži Černé, bychom našli světničku pro věžného.⁴¹⁹

Původní pozdně gotická radnice se nacházela v severní frontě loketského náměstí. Stavba si před demolicí prošla mnoha změnami, nejdříve byla přestavena renesančně a později – v roce 1639 – barokně. V roce 1678 pak pravděpodobně vyhořela, proto od té doby nebyla využívána a chátrala až do její demolice. Na místě této staré radnice byl v roce 1884 vystavěn neogotický dům (čp. 19 a 18) a nová radnice byla vystavěna na jiném místě, v jižní části náměstí.⁴²⁰ Průčelí budovy staré radnice bylo předsunuté směrem do náměstí a v přízemním patře bylo zhotoveno sedmiosé podloubí s vřetenovým schodištěm na jeho západní straně.⁴²¹

V neposlední řadě je nutné zmínit mosty, které jsou pro město, jako je Locket neodmyslitelné. V pozdním středověku se zde nacházely dva a to tzv. Dolní most a Horní most, nicméně mnoho bližších informací k nim bohužel nemáme.⁴²²

⁴¹⁸ SMOLA 2017, 104.

⁴¹⁹ FIŠERA 2006, 136.

⁴²⁰ FIŠERA 2010, 144, SMOLA 2017, 107.

⁴²¹ FIŠERA 2010, 144.

⁴²² JOSEF 2019, 259.

5. Kostely a církevní správa města

5.1. Kostel svatého Václava

Přesný vznik loketského kostela sv. Václava není prozatím možné doložit žádnými písemnými prameny, nicméně v literatuře převažuje názor, že jej nechal postavit král Václav I. v roce 1240.⁴²³ Kostel má však zachované románské části (viz níže), takže je možné, že vznikl již předtím.⁴²⁴ Již roku 1246⁴²⁵ byl tento kostel králem svěřen řádu křižovníků s červenou hvězdou,⁴²⁶ který byl založen v roce 1233, při špitálu sv. Františka v Praze, sestrou krále Václava I., sv. Anežkou Českou.⁴²⁷ Křižovníckému řádu bylo předáno patronátní právo nad kostelem v Sedlci spolu s jeho filiálními kostely v Královském Poříčí a Lokti. Zde získali i církevní správu nad hradní kaplí.⁴²⁸ Správa loketského kostela a dalších chrámů byla křižovníkům potvrzena roku 1248 papežem Innocencem.⁴²⁹ Následně král Václav I. křižovníckému řádu v dubnu 1253 potvrdil veškerou jeho držbu, včetně Lokte.⁴³⁰ Toto královo rozhodnutí později potvrzuje pražský biskup Mikuláš z Risenburka listinou ze 13. února 1257.⁴³¹ V této listině je řádu svěřen loketský kostel s jeho filiálkami a veškerým příslušenstvím, nicméně ještě do roku 1293 spadal kostel sv. Václava sám pod správu farnosti v Sedlci, resp. tři loketské kostely, které byly spravovány křižovníckým řádem s patronátním právem.⁴³² Je tedy pravděpodobné, že v listině z roku 1257 je filiálkami myšlena hradní kaple a nějaký další loketský kostel. Patrocinium tohoto kostela je známo až v pozdním středověku, dříve není nikde uvedeno, komu byl chrám zasvěcen.⁴³³

Jak je již zmíněno výše, jedná se původně o kostel románský. Z tohoto období se nám zachovalo jen několik drobných částí, konkrétně kvádříkové zdivo a půlkruhový portál, obojí v severní části stavby.⁴³⁴ Stavba si nicméně prošla několika úpravami, až dostala barokní podobu, ve které je kostel k vidění dodnes. Barokní přestavbu provedli v první polovině 18. století Johann Wolfgang a Johann Andreas Braunbockovi.⁴³⁵ Původní vstup

⁴²³ SMOLA 2017, 13; NEUBERT 1953, 10; VLASÁK 2017, nepag.; ŠAMÁNKOVÁ/VONDRA 1963, 6.

⁴²⁴ VLASÁK 2017, nepag.

⁴²⁵ VLASÁK 2017, nepag. – píše, že jim kostel světil již v roce 1240; KAŠIČKA/NECHVÁTAL 1983, 20 – zde tvrdí že to bylo v roce 1247.

⁴²⁶ NEUBERT 1953, 3.

⁴²⁷ BUBEN 2002, 137; VLASÁK 2017, nepag.

⁴²⁸ VLASÁK 2017, nepag.

⁴²⁹ ANDERLE 1998, 4; SMOLA 2017, 13.

⁴³⁰ VLASÁK 2017, nepag.

⁴³¹ CDB V/1, 199–200; CIM II, 32–33; RBM II, 53–54.

⁴³² RBM II, 1199–1200; VOJKOVSKÝ 2012, 33.

⁴³³ ANDERLE 1998, 5; SMOLA 2017, 13.

⁴³⁴ SMOLA 2017, 13; <http://farnostloket.cz/kostel-sv-vaclava/>, vyhledáno 4. 5. 2021.

⁴³⁵ SMOLA 2017, 17; <http://farnostloket.cz/kostel-sv-vaclava/>, vyhledáno 4. 5. 2021.

do kostela sv. Václava vedl směrem od hradu, v jehož úzké blízkosti se tento svatostánek nachází.⁴³⁶ Tento vchod byl orientovaný směrem k markrabství⁴³⁷ a přímo k němu příkře sestupovala skála. Tato orientace se může zdát podivná a nelogická, ale dokazuje úzkou vazbu kostela sv. Václava na loketský hrad,⁴³⁸ je totiž pravděpodobné, že ho využívali sami obyvatelé hradu, pro které nebyla rotunda dostatečně velká.⁴³⁹ I přes neopomenutelný význam Lokte zde nikdy nevznikl klášter. Král Jan Lucemburský údajně přislíbil výstavbu kostela nového na vhodnějším místě, kde by kostel příliš nepřiléhál k hradu, přesun však nebyl nikdy realizován.⁴⁴⁰

Při kostelu sv. Václava vzniklo také děkanství, pod které ve 14. a 15. století spadaly fary v Lokti, Sedleci, Kynšperku nad Ohří, Sokolově, Krásně, Ostrově, Radošově, Velichově, Hroznětíně, Nové Roli, Nejdku, Dolním Chodově a v další obcích.⁴⁴¹ Samotná budova loketského děkanství je klasicistně přestavěna, nicméně její přízemní patro a sklepení jsou středověká. Na jejím místě pravděpodobně stála původní loketská fara.⁴⁴² Loketské děkanství bylo později mimo jiné pověřeno dohledem nad místní městskou školou.⁴⁴³

Purkrabí působící v Lokti za vlády krále Václava IV., již výše zmíněný Zdimír ze Sedlce, koupil od svého místopurkrabího Jindřicha Rausengrünera roku 1383 plat, který následně daroval loketskému kostelu na oltář Panny Marie.⁴⁴⁴ Tento počín dokládá donační listina potvrzená v Lokti 30. března 1383 králem Václavem IV.⁴⁴⁵ Zároveň se zde nachází i nejstarší loketská plastika, jedná se o Pannu Marii s Ježíškem a jejíž vznik je datován na konec 15. století.⁴⁴⁶ Pro kostel bylo také zhotoveno oltářní plátno jedním z nejznámějších českých barokních malířů, Petrem Brandlem.⁴⁴⁷

⁴³⁶ NEUBERT 1953, 10.

⁴³⁷ ANDERLE 1998, 5.

⁴³⁸ ANDERLE 1998, 5.

⁴³⁹ VLASÁK/VLASÁKOVÁ 2004, 29.

⁴⁴⁰ KAŠIČKA/NECHVÁTAL 1983, 23–24; VLASÁK/VLASÁKOVÁ 2004, 29; SMOLA 2017, 13.

⁴⁴¹ KUČA/ZEMAN 2006, 29 – Dále ještě fary ve Vranově u Rovné, Smrkovci u Lázní Kynžvart, Dolním Žandově, Lázních Kynžvart, Horním Slavkově, Nové Vsi, Oboře u Karlových Varů, Olšových Vratech, Stanovicích, Žalmanově, Svatoboru, Tocově u Doupova, Tatrovicích, Lomnici, Krajkové.

⁴⁴² SMOLA 2017, 61.

⁴⁴³ VLASÁK/VLASÁKOVÁ 2004, 78.

⁴⁴⁴ SEDLÁČEK 1998, 19; HEBER 2002, 226.

⁴⁴⁵ RBMV I/2, str. 304; SPĚVÁČEK 1986, 152.

⁴⁴⁶ NEUBERT 1953, 8.

⁴⁴⁷ SMOLA 2017, 43–45.

5.2. Kostel svatého Jana Křtitele

Dalším loketským kostelem byl hřbitovní kostel sv. Jana Křtitele, který se nacházel severovýchodně od hlavní městské brány, kde sloužil obyvatelům tamního předměstí.⁴⁴⁸ I tento původně středověký kostel, rozléhající se na terase pod Šibeničním vrchem,⁴⁴⁹ si prošel mnoha přestavbami.⁴⁵⁰ Asi nejradikálnější stavební úpravy podstoupil v 16. století, kdy začal sloužit loketským evangelíkům.⁴⁵¹ V této době u kostela stála i hřbitovní kaple.⁴⁵² Na místě původního kostela byl letech 1854 až 1857 postaven v pseudorománském stylu kostel nový,⁴⁵³ ale i ten byl nakonec roku 1973 stržen.⁴⁵⁴ Na místě této stavby jsou dnes k vidění jen její pozůstatky. Jedinou dochovanou částí původního gotického chrámu je portál,⁴⁵⁵ který je dnes uložen na loketském hradě v místnosti hostící expozici zbraní.

5.3. Kostel svatého Wolfganga

Na sever od městského centra, kde se vytvořilo předměstí Lipnice, byl postaven třetí loketský kostel. Tento pravděpodobně románský svatostánek byl zasvěcen sv. Wolfgangovi⁴⁵⁶ a stál zde nejspíše alespoň od roku 1260.⁴⁵⁷ Dle zasvěcení je možné soudit, že tento kostel byl založen a využíván jazykově německými kolonisty.⁴⁵⁸ Okolo kostela sv. Wolfganga vedla pro Locket důležitá obchodní cesta z Chebu, která na lipnickém předměstí překračovala řeku.⁴⁵⁹ Hřbitov u tohoto kostela sloužil potřebám dnešní obce Hory, která se nachází přibližně 5 kilometrů od Lokte.⁴⁶⁰ Stavba byla při třicetileté válce značně poškozena a nejpozději v 18. století zanikla úplně.⁴⁶¹

⁴⁴⁸ ZEMAN/PRUDÍK/BALÍK 2005, 43; SMOLA 2017, 63.

⁴⁴⁹ VLASÁK/VLASÁKOVÁ 2004, 35.

⁴⁵⁰ NEUBERT 1953, 9.

⁴⁵¹ VLASÁK/VLASÁKOVÁ 2004, 52; SMOLA 2017, 63.

⁴⁵² SMOLA 2017, 63.

⁴⁵³ MENCLOVÁ 1972, 151; VLASÁK/VLASÁKOVÁ 2004, 115 a 141; SMOLA 2017, 63.

⁴⁵⁴ SMOLA 2017, 63; VLASÁK/VLASÁKOVÁ 2004, 141.

⁴⁵⁵ SMOLA 2017, 63.

⁴⁵⁶ ZEMAN/PRUDÍK/BALÍK 2005, 43.

⁴⁵⁷ KAŠIČKA/NECHVÁTAL 1983, 21; VOJKOVSKÝ 2012, 11.

⁴⁵⁸ VOJKOVSKÝ 2012, 11; KAŠIČKA/NECHVÁTAL 1983, 21; SMOLA 2017, 61.

⁴⁵⁹ ŠAMÁNKOVÁ/VONDRA 1963, 6.

⁴⁶⁰ SMOLA 2017, 131.

⁴⁶¹ SMOLA 2017, 63.

6. Husitské války a Loket

V období těsně před husitskou revolucí v Lokti, jako všude jinde v českých zemích, panoval všeobecný nepokoj ve společnosti, narůstal počet konfliktů a všeobecné vření. Tato všeobecná krize měla mnoho příčin. Nermalou roli hrály ekonomické problémy, četná propuknutí morových epidemií, náboženská nejistota pramenící z papežského schizmatu a narůstajícího počtu, mnohdy radikálních, reformních kazatelů. Situaci nezlepšovalo ani morálně problematické chování církevních i světských elit. Krize dopadala na bohatý patriciát, stejně jako na drobnou šlechtu a chudší vrstvy. Patriciát bohatl na úkor nižších vrstev a narůstala loupeživá aktivita, v důsledku čehož postupně upadal obchod.⁴⁶² Důkazem, že tato společenská situace zasáhla i Loket, by mohlo být králem Václavem IV. udělené právo vyhostit z města kohokoliv, kdo by nesouhlasil s radou provedeným rozhodnutím a také udělení práva vykonávat v Lokti hrdelní tresty, k čemuž docházelo na Šibeničním vrchu, blízko loketského kostela sv. Jana. Tato práva byla udělena v roce 1406, jak je již zmíněno v jedné z předchozích kapitol.⁴⁶³ Za zmínku také stojí třináct opevnění, která se na Loketsku a Chebsku nacházela a byla osídlena loupeživými skupinami, jež se podařilo loketským a chebským měšťanům dobýt.⁴⁶⁴ Z toho můžeme vyvodit, že v Lokti panovala napjatá situace také mezi loketskou městskou radou a purkrabím.⁴⁶⁵ Na Loketsku, kde měl původem německý patriciát katolické víry mocenskou převahu, se husitská revoluce projevila s jistým zpožděním⁴⁶⁶ a ne tak markantně jako na místech jiných, např. v okolí Kadaně, Podbořan či Toužimi, kde husitství sílilo díky drobnému zemanovi Mikuláši Chudému z Újezda.⁴⁶⁷ Jisté dopady zde ale i tak můžeme vysledovat, převážně se jedná o spory nižší šlechty a manů.⁴⁶⁸ Pro další osudy Lokte je dobré zmínit významného propagátora husitství v severozápadních Čechách a hejtmana v Bílině,⁴⁶⁹ Jakoubka z Vřesovic, který silně podporoval osídlování vysídlených míst českými kolonisty⁴⁷⁰ a na Toužimsku a Podbořansku si utvořil husitské panství.⁴⁷¹ Jakoubek dokonce roku 1426 dobyl Ústí

⁴⁶² ŠAMÁNKOVÁ/VONDRA 1963, 13.

⁴⁶³ CIM II, 1058–1060; KAŠIČKA/NECHVÁTAL 1983, 26; ŠAMÁNKOVÁ/VONDRA 1963, 13.

⁴⁶⁴ ŠAMÁNKOVÁ/VONDRA 1963, 13.

⁴⁶⁵ VOJKOVSKÝ 2012, 14; KAŠIČKA/NECHVÁTAL 1983, 26.

⁴⁶⁶ ŠLAJER 1963, 51.

⁴⁶⁷ ŠAMÁNKOVÁ/VONDRA 1963, 14; KAŠIČKA/NECHVÁTAL 1983, 31.

⁴⁶⁸ KAŠIČKA/NECHVÁTAL 1983, 31.

⁴⁶⁹ VOJKOVSKÝ 2012, 15.

⁴⁷⁰ KAŠIČKA/NECHVÁTAL 1983, 31.

⁴⁷¹ ŠAMÁNKOVÁ/VONDRA 1963, 14.

nad Labem, které pak měl po 10 let v držení.⁴⁷² Do historie Lokte zasáhl Jakoubek třemi pokusy o jeho dobytí, o čemž bude řeč níže.

Poprvé byl Loket obléhán v roce 1420, a to velmi urputně, pravděpodobně vojskem Krušiny se Švamberka a mnohých západočeských pánů, kteří se přidali k utrakvistům. Dobyty však Loket nebyl.⁴⁷³ Projíždějící křižácká vojska postupující roku 1421 z Chebu dále do Čech byla značně pustošivá, čemuž se bohužel nevyhnul ani Loket, i přes to, že šlo o královské město, které bylo navíc králi a katolicismu věrné.⁴⁷⁴ Loket křižáci získali bez většího odporu a donutili husitská vojska, jež město obléhala, k ústupu.⁴⁷⁵ Loket tvořil společně s Chebem a plzeňským landfrýdem jedinou stabilní a pevně sjednocenou moc odporující kališníkům v celém českém království.⁴⁷⁶

V roce 1427 bylo loketskými měšťany pobořeno a vypáleno předměstí.⁴⁷⁷ Důvodem pro tento počín byly obavy z možného usazení husitského vojska v blízkosti města a následný útok na něj.⁴⁷⁸ V této době nedaleko pobývajícím Rabštejnům konvertovali ke kališníkům a stali se tak pro Loket větší hrozbou. Navíc se také blížilo vojsko Jakoubka z Vřesovic táhnoucí z Tachova.⁴⁷⁹ Loketští obyvatelé se začali bát opouštět městské hradby ve strachu ze zajetí.⁴⁸⁰ Loket byl sice znovu obležen, ale husitům se ubránil a dobyt opět nebyl.⁴⁸¹ Cheb a Loket často sloužily křižáckým vojskům jako opěrný bod či pomyslná brána do Čech a roku 1427 tomu nebylo jinak. Křižáci odtud postupovali dál směrem na Žlutice, které následně dobyli a vyhnali odtud Jakoubka z Vřesovic. Dočasně se tak nedaleké Žlutice přidaly zpět na katolickou stranu.⁴⁸²

V říjnu roku 1429 k Lokti dorazil opět Jakoubek z Vřesovic, poté co dobyl nedalekou Andělskou Horu, Ostrov a Žlutice.⁴⁸³ Tentokrát přijel konkrétně s 200 koňmi. K útoku na Loket ale pravděpodobně nedošlo a Jakoubek znovu odjel, aniž by město dobyl.⁴⁸⁴ Téhož roku 1429 pak král Zikmund Lokti daroval královskou oboru mezi městem a řekou

⁴⁷² VOJKOVSKÝ 2012, 15.

⁴⁷³ PRÖKL 1881, 41; VLASÁK/VLASÁKOVÁ 2004, 38; VOJKOVSKÝ 2012, 15; KAŠIČKA/NECHVÁTAL 1983, 31; ŠAMÁNKOVÁ/VONDRA 1963, 14.

⁴⁷⁴ ŠAMÁNKOVÁ/VONDRA 1963, 13; VOJKOVSKÝ 2012, 15; KAŠIČKA/NECHVÁTAL 1983, 31; ŠLAJER 1963, 57; VLASÁK/VLASÁKOVÁ 2004, 37–38.

⁴⁷⁵ ŠLAJER 1963, 58.

⁴⁷⁶ ŠLAJER 1963, 63.

⁴⁷⁷ HEBER 2002, 227; ŠAMÁNKOVÁ/VONDRA 1963, 14; VLASÁK/VLASÁKOVÁ 2004, 38.

⁴⁷⁸ KAŠIČKA/NECHVÁTAL 1983, 31.

⁴⁷⁹ PRÖKL 1881, 42–43; VLASÁK/VLASÁKOVÁ 2004, 38; KAŠIČKA/NECHVÁTAL 1983, 31; ŠAMÁNKOVÁ/VONDRA 1963, 14.

⁴⁸⁰ ŠAMÁNKOVÁ/VONDRA 1963, 14.

⁴⁸¹ VOJKOVSKÝ 2012, 15; BRUŽEŇÁK/JISKRA 2010, 68.

⁴⁸² ŠLAJER 1963, 65, 67, 103.

⁴⁸³ KAŠIČKA/NECHVÁTAL 1983, 31; ŠAMÁNKOVÁ/VONDRA 1963, 14.

⁴⁸⁴ PRÖKL 1881, 45; SEDLÁČEK 1998, 20; VOJKOVSKÝ 2012, 15.

Ohří jako kompenzaci za vypálené předměstí, aby si mohli loketští obyvatelé vybudovat předměstí nové, které následně získalo příhodný název Obora.⁴⁸⁵ V této době se také stupňovaly konflikty mezi loketskými měšťany a purkrabím Půtou z Ilburka, jemuž byl, jak je již zmíněno v jedné z předchozích kapitol, císařem Zikmundem Loket zastaven.⁴⁸⁶

Jakoubek z Vřesovic Loket pravděpodobně oblehl ještě potřetí a to roku 1434 v rámci svých snah získat více západočeských území na utrakvistickou stranu.⁴⁸⁷ 30. května 1434 však došlo k bitvě u Lipan, která završila dobu husitských válek. Pokud nepočítáme dobrovolné preventivní vypálení předměstí, tak ani při jednom obléhání Lokte nedošlo k rozsáhlým škodám⁴⁸⁸ a město se vždy husitským vojskům ubránilo.⁴⁸⁹ Na konci roku 1436 byl Loket, spolu s dalšími městy, králem odškodněn za utrpěné válečné škody.⁴⁹⁰

Loketsko, společně s Chebskem, bylo pro Zikmunda Lucemburského v boji proti husitům velkou oporou. Loketsko sloužilo jako pomyslná bariéra mezi plzeňským landrýdem a na husity hojnými severovýchodními Čechy.⁴⁹¹ O důležitosti Lokte svědčí mimo jiné i v srpnu 1431 plánované vyjednávání mezi císařem Zikmundem a kališníky. K tomuto vyjednávání mělo dojít buď přímo v Lokti, nebo v Chebu, nicméně císařovy snahy v oblasti vyjednávání nebyly zrealizovány a k jednání nakonec nedošlo.⁴⁹²

Pro Loket však husitské války znamenaly určitou ztrátu autonomie a významného postavení jakožto královského města. Císař Zikmund, který se kvůli bojům proti kališníkům dostal do finanční nouze, byl nucen hrad a město zastavit, jak je již několikrát výše zmíněno, Půtovi z Ilburka a následně Kašparu Šlikovi. Vlastnictví Lokte Šliky bylo provázáno četnými konflikty s měšťany, kteří se snažili o udržení autonomního postavení královského města a o zachování jejich práv a privilegií. Šlikové naopak usilovali o dědičné vlastnictví Lokte a získání loketských obyvatel jako svých poddaných.⁴⁹³ V důsledku husitských válek tedy do jisté míry končí éra Lokte jako jednoho z nejvýznamnějších královských měst, tzv. klíče k českému království a významné opory českých panovníků.

⁴⁸⁵ SEDLÁČEK 1998, 20 – Loketský archiv; VOJKOVSKÝ 2012, 15; HEBER 2002, 227.

⁴⁸⁶ ŠAMÁNKOVÁ/VONDRA 1963, 14; KAŠIČKA/NECHVÁTAL 1983, 31.

⁴⁸⁷ VOJKOVSKÝ 2012, 16; ŠLAJER 1963, 67.

⁴⁸⁸ NEUBERT 1953, 4.

⁴⁸⁹ KAŠIČKA/NECHVÁTAL 1983, 31.

⁴⁹⁰ KAVKA 1998b, 222.

⁴⁹¹ KAVKA 1998b, 112.

⁴⁹² KAVKA 1998b, 165.

⁴⁹³ ŠAMÁNKOVÁ/VONDRA 1963, 14–15.

Závěr

Cílem bakalářské práce bylo shrnout a představit obraz pozdně středověkého Lokte za vlády Lucemburků a poukázat na jeho důležitost nejen v regionálním měřítku. Původně pozdně románský hrad si prošel mnoha přestavbami, z nichž ta, ke které došlo za vlády Václava IV. patří mezi ty nejvýznamnější. Hradní komplex byl v jižní části rozšířen o věžovitý palác, jehož výstavbu realizovala dvorská huť, čemuž dodnes nasvědčují nárožní armované bosované kvádry a celkově dostal reprezentativní podobu. Došlo také ke změně přístupové cesty k hradu, v jejímž důsledku byla druhá hradní věž, nacházející se v severovýchodní části hradního komplexu a strážící původní přístupovou cestu, přestavěna na obytný palác.

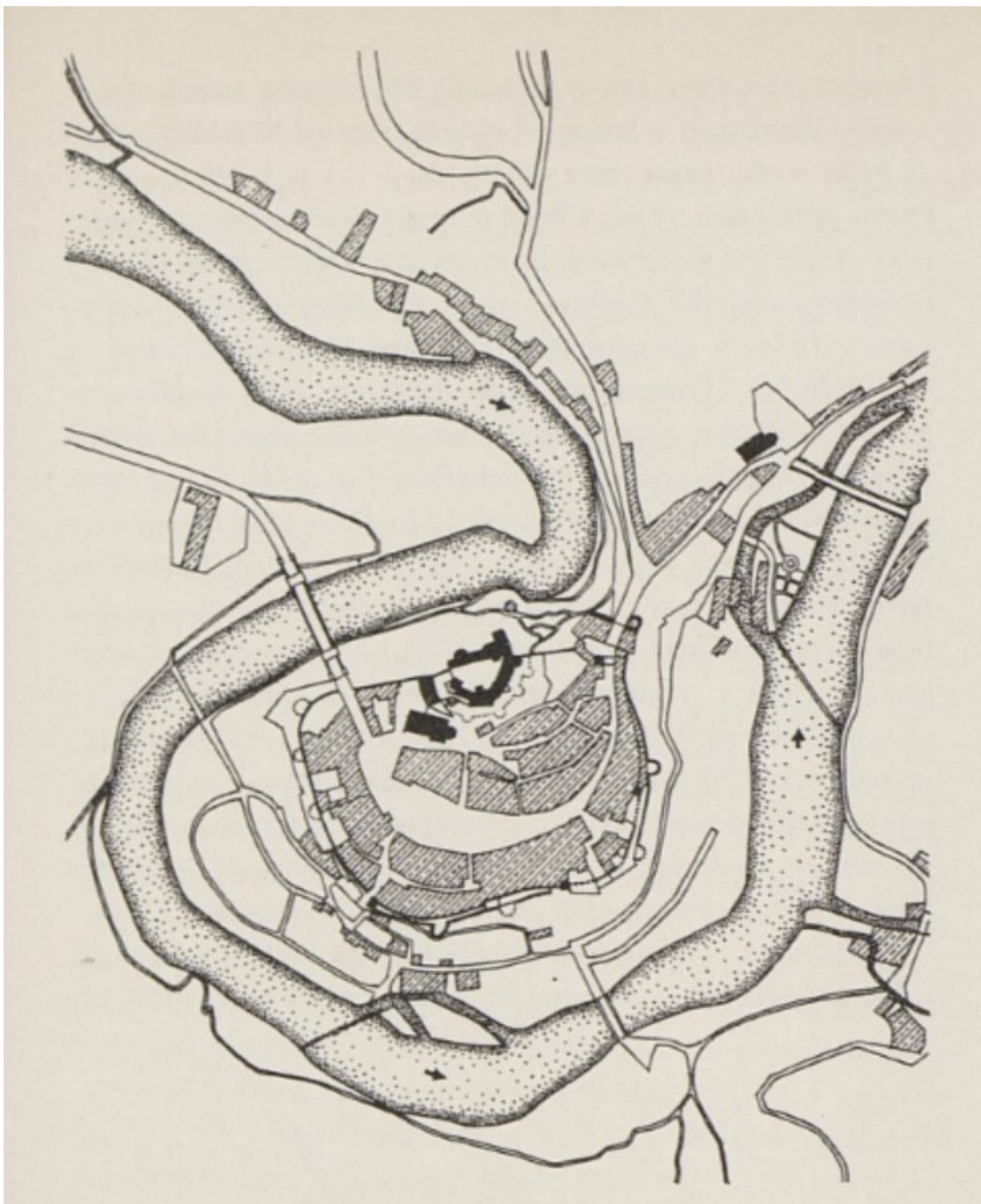
Loket sloužil jako opěrný bod pro regionální správu královských statků opřenu o manskou soustavu, také se jednalo o významný bod na cestách mezi centrem českého království a říší. Zároveň byl důležitým opěrným bodem panovníkovi moci, o čemž svědčí jeho zařazení do seznamu nezczizitelných hradů neschwáleného a později odvolaného zákoníku Karla IV. *Maiestas Carolina*. Loket měl práva královského města a jeho správní systém se stal vzorem pro řadu okolních měst. Loketský hrad mnohokrát hostil členy královské rodiny. Sloužil jako útočiště pro královnu Elišku Přemyslovnu v politicky vyhocených momentech, byl dějištěm velkého konfliktu mezi královnou a Janem Lucemburským, který značně poznamenal jejich manželství a vyústil v odnětí kralevice Václava od jeho matky, který byl následně několik měsíců dle rozkazů svého otce držen. Velmi důležitým zdrojem těchto událostí je Zbraslavská kronika sepsaná Petrem Žitavským, který byl většinou jejich přímým svědkem. Dalším důležitým poznatkem je, že hrad Loket nebyl pouze tradiční zastávkou českých panovníků při jejich cestách z a do říše, ale několikrát panovníkům posloužil i jako místo pro pobyty dlouhodobější, o čemž svědčí mnohé listiny, které čerpám z edic pramenů.

Pro město důležitým stavebním počinem ve vytyčeném období byla úprava městské fortifikace. Za Václava IV. došlo ke značnému posílení městských hradeb a výstavbě dvou dodnes stojících věží, a to Černé a Robičské věže, které se staly důležitou součástí městského opevnění. Kvůli limitovanému prostoru městského centra, což je podmíněno přírodními podmínkami, velmi brzo vznikla loketská předměstí, která byla z většiny osídlena řemeslníky a kde byly zbudovány dnes již zaniklé kostely sv. Jana Křtitele a sv. Wolfganga. Církevní správa byla v Lokti vykonávána řádem křižovníků s červenou hvězdou, doložitelně od poloviny 13. století. Řád spravoval všechny tři loketské kostely,

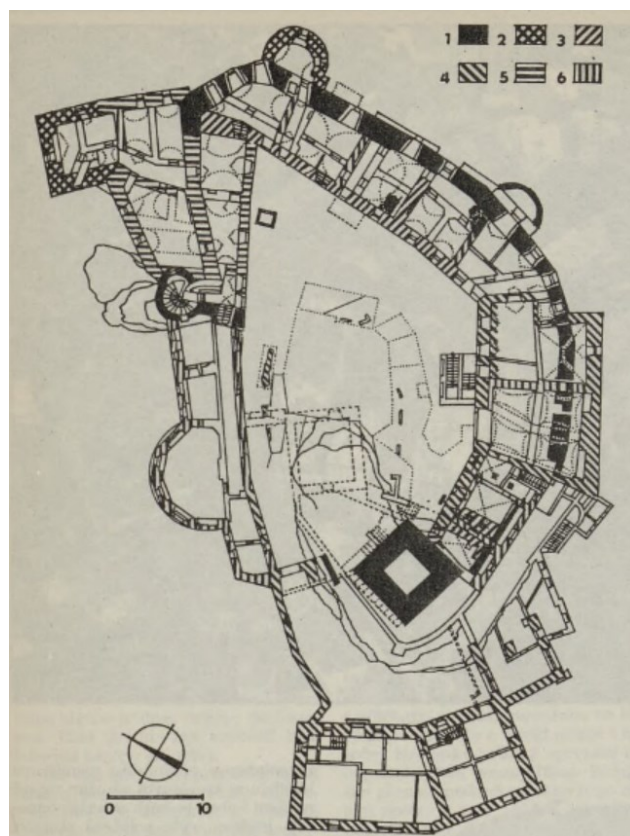
tedy sv. Václava v blízkosti hradu, sv. Jana Křtitele pod Šibeničním vrchem a sv. Wolfganga na lipnickém předměstí.

V poslední části práce jsem se věnovala Lokti v průběhu husitských válek, kdy byl několikrát husity obléhán. Nebyl jimi však nikdy dobyt a po celou dobu zůstal věrný císaři Zikmundovi Lucemburskému. V období husitského revolučního hnutí museli loketští měšťané mimo jiné řešit rozsáhlé spory s purkrabím Půtou z Ilburka, jemuž byl Locket i celý kraj císařem Zikmundem zastaven. Konflikty dosáhly takových rozměrů, že musel císař Zikmund Locket Půtovi odebrat, nicméně ho následně roku 1434 z finančních důvodů zastavil Kašparu Šlikovi. Rod Šliků následně Locket vlastnil více než sto let a jeho příslušníci usilovali o získání loketských obyvatel jako svých dědičných poddaných. To však mělo za důsledek četné konflikty a ztrátu pozice královského města, které se zodpovídalo přímo panovníkovi, a tím pádem i ztrátu na důležitosti v kontextu českého království.

Obrazová příloha

1. Loket, situace hradu a města, dle plánu z roku 1842

2. **Loket**, loketský hrad, půdorys

3. **Loket**, loketský hrad, kostel sv. Václava v pozadí (vpravo), pohled ze severozápadu

4. **Loket**, loketský hrad, pozůstatek druhé hradní věže přestavěné na palác (vlevo), ze zdiva vystupující rotunda (vpravo), pohled ze severozápadu

5. **Loket**, loketský hrad, markrabství (vlevo), dnešní první brána, v pozadí románská hradní věž (vpravo), pohled z jihu

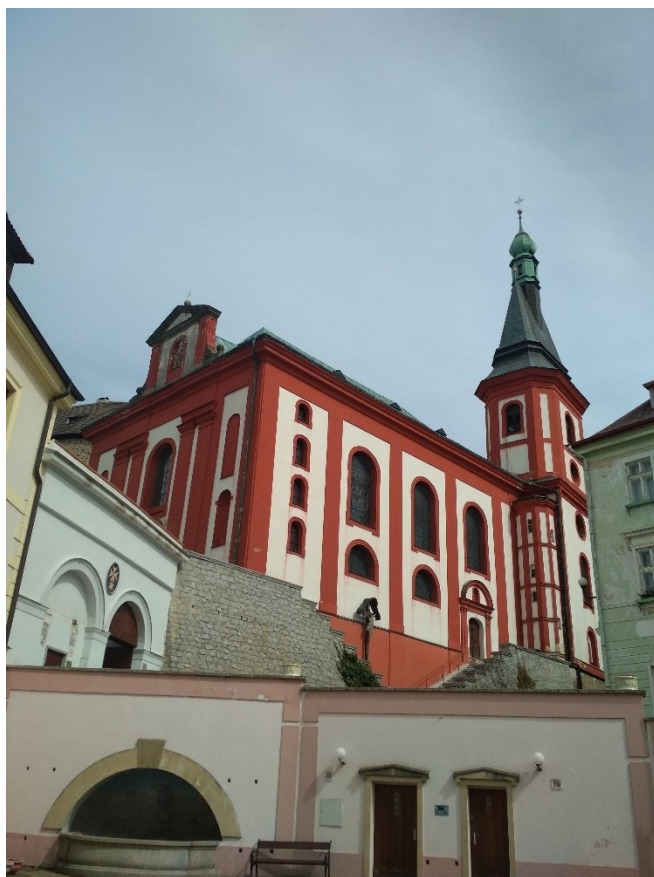
6. **Loket**, loketský hrad, původně věžovitý palác, zhotovený dvorskou hutí, ukázka nárožních armovaných bosovaných kvádrů, pohled z jihu

7. **Loket**, loketský hrad, původně věžovitý palác, zhotovený dvorskou hutí, ukázka nárožních armovaných bosovaných kvádrů, pohled z jihozápadu

8. **Loket**, loketský hrad, pozůstatek druhé hradní věže přestavěné na palác, pohled z východu

9. Loket, kostel sv. Václava, pohled z jihozápadu

10. Loket, kostel sv. Václava, románské pozůstatky, pohled ze severovýchodu

11. Loket, pozůstatky kostela sv. Jana Křtitele, pohled z jihozápadu

12. Loket, Černá věž, pohled ze severu

13. Loket, bašta bývalé městské brány zvaná Teylturm (vlevo) Černá věž (vpravo),
pohled ze severu

14. Loket, Robičská věž, pohled ze severu

15. Locket, pozůstatky městského opevnění, severozápadní část města

16. Locket, pozůstatky městského opevnění, severovýchodní část města

17. Loket, pohled na město z jihozápadu

Seznam vyobrazení

1. **Loket**, situace hradu a města, dle plánu z roku 1842. Reprodukce z: MENCLOVÁ 1972, 151.
2. **Loket**, loketský hrad, půdorys. Reprodukce z: DURDÍK 1999, 344.
3. **Loket**, loketský hrad, kostel sv. Václava v pozadí (vpravo), pohled ze severozápadu. Foto: autor
4. **Loket**, loketský hrad, pozůstatek druhé hradní věže přestavěné na palác (vlevo), ze zdiva vystupující rotunda (vpravo), pohled ze severozápadu. Foto: autor
5. **Loket**, loketský hrad, markrabství (vlevo), dnešní první brána, v pozadí románská hradní věž (vpravo), pohled z jihu. Foto: autor
6. **Loket**, loketský hrad, původně věžovitý palác, zhotovený dvorskou hutí, ukázka nárožních armovaných bosovaných kvádrů, pohled z jihu. Foto: autor
7. **Loket**, loketský hrad, původně věžovitý palác, zhotovený dvorskou hutí, ukázka nárožních armovaných bosovaných kvádrů, pohled z jihozápadu. Foto: autor
8. **Loket**, loketský hrad, pozůstatek druhé hradní věže přestavěné na palác, pohled z východu. Foto: autor
9. **Loket**, kostel sv. Václava, pohled z jihozápadu. Foto: autor
10. **Loket**, kostel sv. Václava, románské pozůstatky, pohled ze severovýchodu. Foto: autor
11. **Loket**, pozůstatky kostela sv. Jana Křtitele, pohled z jihozápadu. Foto: autor
12. **Loket**, Černá věž, pohled ze severu. Foto: autor
13. **Loket**, bašta bývalé městské brány zvaná Teylturm (vlevo) Černá věž (vpravo), pohled ze severu. Foto: autor
14. **Loket**, Robičská věž, pohled ze severu. Foto: autor
15. **Loket**, pozůstatky městského opevnění, severozápadní část města. Foto: autor
16. **Loket**, pozůstatky městského opevnění, severovýchodní část města. Foto: autor
17. **Loket**, pohled na město z jihozápadu. Foto: autor

Seznam literatury

Prameny a edice pramenů:

AČ II — František PALACKÝ (ed.): Archiv český, čili, Staré písemné památky české i moravske: z archivůw domácích i cizích. Praha 1842

APRI VIII — Johann Friedrich BÖHMER (ed.): Additamentum primum ad Regesta imperii VIII. Erstes Ergänzungsheft zu den Regesten des Kaiserreichs unter Kaiser Karl IV. 1346-1378. Von Alfons HUBER. Innsbruck 1889

BLÁHOVÁ 1987 — Marie BLÁHOVÁ (ed.): Kroniky doby Karla IV. Praha 1987

BLÁHOVÁ/MAŠEK 2003 — Marie BLÁHOVÁ / Richard MAŠEK (eds.): Karel IV. Státnické dílo. Praha 2003

CDB V/1 — Gustavus Friedrich / Jindřich ŠEBÁNEK / Sáša DUŠKOVÁ (eds.): Codex diplomaticus et epistolaris Regni Bohemiae. Tomi V, Fasciculus primus. Praha 1974

CMI I — Jaromír ČELAKOVSKÝ (ed.): Codex iuris municipalis regni Bohemiae. Tomus I. Privilegia civitatum pragensium. Praha 1886

CMI II — Jaromír ČELAKOVSKÝ (ed.): Codex iuris municipalis regni Bohemiae. Tomus II. Privilegia regalium civitatum provincialium. Annorum 1225-1419. Praha 1895

CMI III — Jaromír ČELAKOVSKÝ / Gustav FRIEDRICH (ed.): Codex iuris municipalis regni Bohemiae. Tomus III. Privilegia regalium civitatum provincialium. Annorum 1420-1526. Praha 1948

FRB III — František PALACKÝ (ed.): Fontes rerum bohemicarum III. Praha 1882

FRB IV — František PALACKÝ (ed.): Fontes rerum bohemicarum IV. Praha 1884

FRRB I — Dana MARTÍNKOVÁ / Alena HADRAVOVÁ / Jiří MATL: Aeneae Silvii Historica Bohemica. Praha 1998

GQFGAR XII — Friedrich BATTENBERG (ed.): Die Gerich Quellen und Forschungen zur höchsten Gerichtsbarkeit im Alten Reich. Reihe A: Quellen. Band 12: Die Gerichtsstandsprivilegien der deutschen Kaiser und Könige bis zum Jahre 1451. Vol. 2. Köln 1983

KAREL IV. VLASTNÍ ŽIVOTOPIS 1970 — Jakub PAVEL (ed.): Karel IV. Vlastní životopis. Praha 1970

NA, ČG, sign. 199 — Národní archiv Praha, fond České gubernium – guberniální listiny, sign. 199

PRÖKL 1881 — Vinzenz PRÖKL: Geschichte der Stadt Elbogen. Elbogen 1881

RA I — Johann Christian LÜNIG (ed.): Das teutsche Reichs-Archiv. Spicilegium seculare, Teil 1. Leipzig 1719

RA II — Johann Christian LÜNIG (ed.): Das teutsche Reichs-Archiv. Spicilegium seculare, Teil 2. Leipzig 1719

RBM I — Karel Jaromír ERBEN (ed.): Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae. Pars I. Praha 1855

RBM II — Josef EMLER (ed.): Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae. Pars II. Praha 1882

RBM III — Josef EMLER (ed.): Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae. Pars III. Praha 1890

RBM IV — Josef EMLER (ed.): Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae. Pars IV. Praha 1892

RBM VII/1 — Bedřich MENDL / Milena LINHARTOVÁ (eds.): Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae. Pars VII/1. Praha 1954

RBMV I/2— Věra JENŠOVSKÁ (ed.): Regesta Bohemiae et Moraviae aetatis Venceslai IV. (1378 dec. – 1419 aug.). Tomus 1. Fontes archivi metropol. eccl. Pragensae, fasciculus 2. 1383-1387. Praha 1968

Regesta Boicarum X — Karl Heinrich VON LANG / Maximilian Prokop VON FREYBERG / Georg Thomas RUDHART (eds.): Regesta sive rerum boicarum autographa e Regni Scrinii fideliter in Summas contracta. München 1843

RI VIII — Johann Friedrich BÖHMER (ed.): Regesta imperii VIII. Die Regesten des Kaiserreichs unter Kaiser Karl IV. 1346-1378. Aus dem Nachlasse Johann Friedrich Böhmer's herausgegeben und ergänzt von Alfons Huber. Innsbruck 1877

Reste Register — August SEDLÁČEK (ed.): Věstník Královské české společnosti nauk. Třída filosoficko - historicko - filologická. Die Reste der ehemaligen Reichs und Königlich böhmischen Register (1360-1430). Praha 1917

ŽITAVSKÝ 1976 — Petr ŽITAVSKÝ: Zbraslavská kronika. Chronicon aulae regiae. Praha 1976²

Sekundární literatura:

ANDERLE 1998 — Jan ANDERLE: Pozdně románský hrad Loket. In: Průzkumy památek I, 1998, 3–12

BERNAU/JIRÁSEK 1896 — Bedřich BERNAU / Alois JIRÁSEK: Čechy. Díl X. Krušné hory a Poohří. Praha 1896

BÍLEK 2019 — Jiří BÍLEK: Zikmund Lucemburský. Poslední velký císař středověku. Vimperk 2019

BOBKOVÁ 2018 — Lenka BOBKOVÁ: Jan Lucemburský. Otec slavného syna. Praha 2018

BRUŽEŇÁK/JISKRA 2010 — Vladimír BRUŽEŇÁK/ Jaroslav JISKRA: Historie Sokolovska. Svatava 2010

BUBEN 2002 — Milan M. BUBEN: Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích. I. díl. Řády rytířské a křížovníci. Praha 2002

ČECHURA 2008 — Jaroslav ČECHURA: České země v letech 1378-1437. Lucemburkové na českém trůně II. Praha 2008²

ČECHURA/ŽŮREK 2012 — Jaroslav ČECHURA / Václav ŽŮREK: Lucemburkové. Životopisná encyklopedie. České Budějovice 2012

DAVID/SOUKUP 2012 — Petr DAVID / Vladimír SOUKUP: Dějiny hradů a tvrzí v Čechách na Moravě a ve Slezsku. Praha 2012

DURDÍK 1999 — Tomáš DURDÍK: Ilustrovaná encyklopedie českých hradů. Praha 1999

DURDÍK 2005 — Tomáš DURDÍK: Encyklopedie českých hradů. Praha 2005⁶

DURDÍK/BOLINA 2001 — Tomáš DURDÍK / Pavel BOLINA: Středověké hrady v Čechách a na Moravě. Praha 2001

FEDIUK/FEDIUKOVÁ/SIDORINOVÁ/ŠRÁMEK/TÁBORSKÝ 2012 — Ferry FEDIUK / Eva FEDIUKOVÁ / Tamara SIDORINOVÁ / Jan ŠRÁMEK / Zdeněk TÁBORSKÝ: Hradní kámen přemyslovské doby v Čechách. Prostým okem i pod drobnohledem. Praha 2012

FIŠERA 2006 — Zdeněk FIŠERA: Encyklopedie městských věží v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Praha 2006

FIŠERA 2007 — Zdeněk FIŠERA: Encyklopedie městských bran v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Praha 2007

FIŠERA 2010 — Zdeněk FIŠERA: Historické radnice Čech, Moravy a Slezska. 2. díl. Praha 2010

HEBER 2002 — František Alexandr HEBER: České hrady, zámky a tvrze. První díl. Západní Čechy. Praha 2002

HOENSCH 2003 — Jörg Konrad HOENSCH: Lucemburkové. Pozdně středověká dynastie celoevropského významu 1308-1437. Praha 2003

JOSEF 2019 — Dušan JOSEF: Encyklopedie mostů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Praha 2019³

KALISTA 2003 — Zdeněk KALISTA: Cesta po českých hradech a zámcích, aneb, Mezi tím, co je, a tím, co není. Praha 2003²

KAREL 2009 — Tomáš KAREL: Panská sídla západních Čech – Karlovarsko. České Budějovice 2009

KAŠIČKA/NECHVÁTAL 1983 — František KAŠIČKA / Bořivoj NECHVÁTAL: Loket. Praha 1983

KAVKA 1993a — František KAVKA: Vláda Karla IV. za jeho císařství (1355-1378). Země České koruny, rodová, říšská a evropská politika. Díl 1. (1355-1364). Praha 1993

KAVKA 1993b — František KAVKA: Vláda Karla IV. za jeho císařství (1355-1378). Země České koruny, rodová, říšská a evropská politika. Díl 2. (1364-1378). Praha 1993

KAVKA 1998a — František KAVKA: Karel IV. Historie života velkého vladaře. Praha 1998

KAVKA 1998b — František KAVKA: Poslední Lucemburk na českém trůně. Král uprostřed revoluce. Praha 1998

KOPIČKOVÁ 2003 — Božena KOPIČKOVÁ: Eliška Přemyslovna. Královna česká. Praha 2003

KOPIČKOVÁ 2018 — Božena KOPIČKOVÁ: Česká královna Žofie. Ve znamení kalicha a kříže. Praha 2018

KUČA/ZEMAN 2006 — Karel KUČA / Lubomír ZEMAN: Památky Karlovarského kraje: koncepce památkové péče v Karlovarském kraji. Karlovy Vary 2006

LÍBAL/MUK 1972 — Dobroslav LÍBAL / Jan MUK: Rotunda románského hradu v Lokti. In: Umění XX, 1972, 78–80

MENCLOVÁ 1972 — Dobroslava MENCLOVÁ: České hrady. Díl 2. Praha 1972

NEUBERT 1953 — František Kamil NEUBERT: Loket, hrad a městské památky. Loket 1953

PELCL 1788 — František Martin PELCL: Lebensgeschichte des Römischen und Böhmisches Königs Wenceslaus: Enthält die Jahre 1361-1395, nebst einem

Urkundenbuche von hundert sechzehn jetzt erst gedruckten Diplomen, Briefen und Akten. Teil 1. Praha 1788

ROŽMBERSKÝ 2010 — Petr ROŽMBERSKÝ (ed.): Dějiny staveb 2010 (Sborník vybraných referátů z konference v Nečtinech konané ve dnech 26. 3. – 28. 3. 2010). Plzeň 2010

SEDLÁČEK 1998 — August SEDLÁČEK: Hrady, zámky a tvrze království českého. Díl 13. (Plzeňsko a Loketsko). Praha 1998³

SMOLA 2017 — Lukáš SMOLA: Loket ve výtvarném umění. Památky a umělci do roku 1945. Loket 2017

SPĚVÁČEK 1979 — Jiří SPĚVÁČEK: Karel IV. Život a dílo (1316-1378). Praha 1979

SPĚVÁČEK 1982 — Jiří SPĚVÁČEK: Král diplomat (Jan Lucemburský 1296-1346). Praha 1982

SPĚVÁČEK 1986 — Jiří SPĚVÁČEK: Václav IV. 1361-1419. K předpokladům husitské revoluce. Praha 1986

SPĚVÁČEK 1994 — Jiří SPĚVÁČEK: Jan Lucemburský a jeho doba 1296-1346. Praha 1994

ŠAMÁNKOVÁ/VONDRA 1963 — Eva ŠAMÁNKOVÁ / Jiří VONDRA: Loket: státní hrad, město a památky v okolí. Praha 1963

ŠLAJER 1963 — Jaroslav ŠLAJER: Husitství v našem kraji. Západní Čechy v husitském revolučním hnutí. Plzeň 1963

ŠMAHEL/BOBKOVÁ 2012 — František ŠMAHEL / Lenka BOBKOVÁ (ed.): Lucemburkové. Česká koruna uprostřed Evropy. Praha 2012

ŠUSTA 1939 — Josef ŠUSTA: České dějiny. Díl II. Část 2. Král cizinec. Praha 1939

ŠUSTA 1946 — Josef ŠUSTA: České dějiny. Díl II. Část 3. Karel IV. Otec a syn 1333-1346. Praha 1946

ŠUSTA 1948 — Josef ŠUSTA: České dějiny. Díl II. Část 4. Karel IV. Za císařskou korunou 1346-1355. Praha 1948

VLASÁK 2016 — Vladimír VLASÁK: Loket v době života a vlády Karla IV. Loket 2016

VLASÁK 2017 — Vladimír VLASÁK: Stopy svaté Anežky České v dějinách Lokte. Loket 2017

VLASÁK/VLASÁKOVÁ 2004 — Vladimír VLASÁK / Eva VLASÁKOVÁ: Dějiny města Lokte. Loket 2004

VOJKOVSKÝ 2012 — Rostislav VOJKOVSKÝ: Loket. Hrad ve stejnojmenném městě blízko Karlových Varů. Hukvaldy-Dobrá 2012

ZÁRUBA 2014 — František ZÁRUBA: Hradní kaple. I. doba přemyslovská. Praha 2014

ZEMAN 2010 — Lubomír ZEMAN: Měšťanské lázně v Lokti. In: ROŽMBERSKÝ 2010, 160–168

ZEMAN/PRUDÍK/BALÍK 2005 — Lubomír ZEMAN / Jan PRUDÍK / Michal BALÍK: Památkově chráněná území Karlovarského kraje. Karlovy Vary 2005

ŽŮREK 2018 — Václav ŽŮREK: Karel IV. Portrét středověkého vládce. Praha 2018

Přílohy

Pobyty členů královského rodu na hradě Loket:

Eliška Přemyslovna	
datum	doloženo v
od 20. června 1317	Zbraslavská kronika
do 18. listopadu 1317	Zbraslavská kronika
po 23. březnu 1318	Zbraslavská kronika
do 8. dubna 1318	Zbraslavská kronika
od ledna 1319	Zbraslavská kronika
Jan Lucemburský	
datum	doloženo v
od 11. listopadu 1317	Zbraslavská kronika
do 18. listopadu 1318	Zbraslavská kronika
po 20. březnu 1318	Zbraslavská kronika
do 8. dubna 1318	Zbraslavská kronika
1. polovina února 1319	Zbraslavská kronika
Karel IV.	
Datum	doloženo v
od 20. června 1317	Zbraslavská kronika
od ledna 1319	Zbraslavská kronika
do 17. května 1320	Vita Caroli
od 6. května 1361	APRI VIII
před 17. květnem 1361	APRI VIII
od 10. října 1370	RI VIII
do 12. října 1370	RI VIII
25. dubna 1372	RI VIII
17. prosince 1374	RI VIII
od 4. ledna 1376	AČ II
do 17. února 1376	RI VIII
Václav IV.	
Datum	doloženo v
6. května 1361	APRI VIII
od 10. října 1370	RI VIII
do 12. října 1370	RI VIII
8. září 1376	RI IX
30. března 1383	RBMV I/2
od 7. do 8. května 1389	Regesta Boicarum X
od 25. srpna 1397	RI IX
do 2. září 1397	RI IX
od 3. srpna 1398	GQFGAR XII
do 3. října 1398	Reste Register